

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Dějiny tršické farnosti do počátku 20. století

**Daniel Kadlec
Olomoucký kraj**

Tršice 2019

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Dějiny tršické farnosti do počátku 20. století

The history of Tršice parish before the beginning of
the 20th century

Autoři: Daniel Kadlec

Škola: Slovanské gymnázium Olomouc

Kraj: Olomoucký kraj

Tršice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Tršicích dne 4. 5. 2019 .....

Daniel Kadlec

Poděkování

V první řadě ze srdce děkuji svým tršickým sousedům, kteří mě v práci podporovali a umožnili mi získat značnou část podkladů k jejímu napsání, zejména pak Mgr. Milanu Mahdalovi, který mi byl dobrým poradcem a osobně mi zapůjčil některé archiválie. Dále pak Obecnímu muzeu v Tršicích a paní Marii Mrlinové, která mi umožňovala přístup do muzejního archivního fondu. Můj velký dík patří také zaměstnancům Okresního archivu v Olomouci a tamní pobočky Zemského archivu v Opavě, kteří mi ochotně, a často značně nad rámec svých pracovních povinností, pomáhali v bádání, nejvíce pak panu Štěpánu Kohoutovi ze zemského archivu. Děkuji taktéž Mgr. Martinu Pospíšilovi ze Slovanského gymnázia za pomoc s překlady z německého jazyka. Svému dobrému příteli Bc. Pavlu Třískovi děkuji za cennou pomoc v úskalích barokní latiny i životního tmářství. V neposlední řadě patří velké díky mé rodině a přátelům za trpělivost, se kterou snášeli mou vášeň pro církevní historii.

Anotace

Tato práce ve stručnosti popisuje dějiny církevní správy v Tršicích od prvních zmínek až do počátku 20. století, kdy byl vystavěn současný kostel, a snaží se značně roztroušené prameny sumarizovat a umístit do dějinného kontextu.. Využívá k tomu archivních zdrojů, umístěných v tršickém obecním muzeu, Státním okresním archivu v Olomouci a olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě.

Klíčová slova

církevní dějiny; farní správa; Tršice; lokální dějiny

Annotation

This thesis briefly describes the history of ecclesiastical administration in the village of Tršice, from the first reference to the parish to the beginning of the 20th century, when the existing church was built. Thus, it is an attempt to summarize the scattered sources in the historical context. The thesis used archival sources from Tršice local museum, from the State District Archives in Olomouc and from Olomouc subsidiary of the Land Archives in Opava.

Keywords

ecclesiastical history; parish administration; Tršice; local history

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

SOkA	Státní okresní archiv
ZA	Zemský archiv
ACO	Arcibiskupská konsistoř Olomouc
MCO	Metropolitní kapitula Olomouc
FÚ	Farní úřad
DÚ	Děkanský úřad
i. č.	Inventární číslo
poř. č.	Pořadové číslo
kart.	Karton
fol.	Folio
pag.	Paginace

1 OBSAH

Seznam použitých zkratek	5
1 Úvod	7
2 Prameny a dosavadní bádání	8
3 Chronologické dějiny farnosti	10
3.1 Nejstarší období	10
3.2 Reformace	10
3.3 Rekatolizace	11
3.4 Třicetiletá válka	12
3.5 Opravy a obnovení farní správy	13
3.6 18. Století	15
3.7 Pruský vpád	17
3.8 19. Století	18
3.9 Výstavba nového kostela	24
4 Zázemí farnosti	30
4.1 Kooperátoři	30
4.2 Starý kostel	31
4.3 Hřbitov	32
4.4 Varhany a chrámová hudba	34
5 Farní ekonomika	37
5.1 Farní ekonomika v době desátkové	37
5.2 Zbožná nadání	43
6 Závěr	45
Přílohy	46
Zdroje	54
Prameny	54
Literatura	55

2 ÚVOD

V této práci se snažím přiblížit historii tršické farnosti, kterou lze podobně jako jinde na našem venkově použít pro seznámení se s dějinami celé oblasti. Venkovské farnosti, zakládané nejintenzivněji v 12. – 14. století, měly vždy na obyvatelstvo svého farního obvodu zásadní duchovní i hmotný vliv a byly také významnými tvůrci písemností, které nelze při tvorbě žádného komplexnějšího díla, zabývajícího se lokálními dějinami, zcela jistě opomenout.

V dějinách venkovských farností, které často nejsou o mnoho mladší než vsi samotné, se odrážejí takřka celé hmotné i duchovní dějiny. Až do dvacátého století bývali většinou kněží jedinými obyvateli venkova, kteří dosáhli univerzitního vzdělání, zároveň však žili v dennodenním styku a soužití i s nejhudšími vrstvami. Právě venkovští faráři a kooperátoři tedy měli vůči zbytku venkovského obyvatelstva výrazně odlišný náhled na svět, což se promítá kupříkladu ve stanoviscích faráře Libora Čecha v době revoluce roku 1848 (viz kapitola 3. 8). V Tršicích jsou až do roku 1820, kdy se začala psát pamětní kniha městečka, všechny písemnostmi memorabilního charakteru právě církevního původu.

Tato práce je první ze dvou částí většího konceptu, který má zahrnovat dějiny farnosti až do současnosti. Při práci s informacemi z 20. století bych však nechtěl postupovat sám, neboť po první světové války zanikly tradiční mechanismy tvorby církevních písemností, vázané ještě na patronátní správu, a tuto škodu nahrazuje velký počet pamětníků, majících v osobním držení značné množství pramenů.

3 PRAMENY A DOSAVADNÍ BĀDÁNÍ

Doposud jediná rozsáhlejší práce, která se týká dějin tršické farnosti, je dílem Karla Stenzela, učitele na německé škole na Nové Ulici, který je autorem i několika dalších spisů o dějinách tršické oblasti (např. *Lesní dvůr na Bělé, Tršice - Dějiny hradu a městečka* či *Kronika tršického Dolního mlýna*). Narodil se 27. března 1860 a dětství strávil v Tršicích. Mimo svou profesi a zájem o historii byl také dobrým hudebníkem.¹ Většina z jeho dnes známého díla existuje v autorském rukopisu, který je umístěn v obecním muzeu v Tršicích, a v strojopisném přepisu, nacházejícím se v soukromém držení. Rozsah Stenzelova díla je vzhledem k době svého vzniku, kdy neexistovaly jednotné archivy a bylo třeba pátrat v často chaoticky uspořádaných spisovnách jednotlivých institucí, obdivuhodný. Stenzel se však zabývá výhradně hlavními událostmi a menší prostor již přikládá denní realitě farní správy. Jeho dílo je ale každopádně výtečnou pomůckou pro jakoukoliv práci, týkající se dějin tršické farnosti i obce. Většina pozdějších textů menšího rozsahu, nacházejících se v obecním muzeu a v pozůstalosti Marie Najmanové, tršické učitelky a zakladatelky muzea, která zesnula v roce 2001, je víceméně výtahem ze Stenzelova díla.

Další zdroje jsou uloženy v olomouckém okresním archivu a v tamní pobočce opavského zemského archivu.

V prvé řadě jde o archivní fond tršické farnosti, který lze použít pro bádání v tršické farní historii zhruba od počátku 19. století až do první světové války. Obsahuje archiválie téměř všech druhů, jaké se ve farní správě vyskytovaly, od desátkových rejstříků až po plány a korespondenci ke stavbě nového kostela. Z důvodu, že byla tršická fara dvakrát vypálena, nejprve švédskými, následně pak pruskými vojsky, neobsahuje žádné dokumenty z dřívějších dob. Proto také nelze, podobně jako v mnoha jiných lokalitách, vytvořit duchovní a společenský kolorit barokních Tršic.

Matriky tršické farnosti se dochovaly v nepřetržité řadě od roku 1666. Krom soupisů narozených, zemřelých a oddaných obsahují i zmínky o kněžích a významných událostech, které se v oblasti udály.

Význam mají také archivní fondy tršické obce a kostelního konkurenčního výboru. Důležitou archiválií je *Pamětní kniha obce tršické*, založená v roce 1820, do níž se pravidelně zapisovalo od 60. let 19. století až do konce první republiky. Obsahuje i podrobné retrospektivní vyličení revoluce v roce 1848. Fond kostelního konkurenčního výboru je dobrým zdrojem informací, týkajících se výstavby kostela v letech 1905 a 1906.

Zejména pro starší dějiny jsou významné archiválie vyšších církevních institucí, zejména olomoucké metropolitní kapituly, která bývala vrchností tršického panství a patronem kostela, a arcibiskupské konsistoře, jejíž archivní fond obsahuje naprostou většinu informací k době, kdy v 17. století Tršice neměly vlastního faráře a farníci se ho snažili opět získat. Do

---

¹ SOKA Olomouc, fond Archiv obce Tršice, *Pamětní kniha obce Tršic*, i. č. 76.

konsistoře také přicházely vyřízení pozůstalostí farářů a různé zprávy, dokumentující zejména ekonomické postavení farnosti. Mezi arcibiskupstvím a farnostmi stály úřady děkanátů, sdružujících pod jednotnou správu více farností. Tršice nejprve patřily do přerovského děkanátu, později do bystřického a týneckého. Archivní fond přerovského děkanátu, obsahující cenné informace k dobám krátce po Bílé hoře, na které jsou ostatní zdroje skoupé, je však v současnosti neinventarizovaný a nepřístupný. Fond bystřického děkanátu, který skýtá jen nepočetné informace až od poloviny 18. století, je přístupný a inventarizovaný.

Tršické obecní muzeum obsahuje krom Stenzelových rukopisů i další materiály, jejichž význam nelze opominout. Jde zejména o rozsáhlou sbírku fotografií, obsahující i snímky starého kostela, zbouraného v roce 1905, a sbírku starých tisků v muzejní knihovně, pro kterou jsem před nedávnem opatřil soupis, z nichž některé mají prokazatelný původ v tršické farnosti a obsahují cenné rukou psané poznámky.

Farnosti se jistě týkají i různé zmínky v archivních fondech světských institucí, ale bylo by příliš náročné je vyhledávat. Kupříkladu fond tršického kapitulního velkostatku je přinejmenším dvakrát obsáhlejší než fond farnosti.

S pomocí těchto zdrojů se tedy snažím vytvořit co nejucelenější obraz dějin tršické farnosti.

4 CHRONOLOGICKÉ DĚJINY FARNOSTI

4.1 Nejstarší období

Určit počátek dějin tršické farnosti není s jistotou možné. Tršicko bylo osídleno již v mladší době kamenné a následně pak i v době bronzové.² Nejstarší zmínka o Tršicích pochází z roku 1255 a o Doloplazech z roku 1228. Zdali v této době existovala v okolí Tršic jakákoliv instituce církevní správy, není možné určit, ale je pravděpodobné, že až do výstavby původního tršického kostela, zbouraného v roce 1905, žádná nebyla. V každém případě to doposud archeologický výzkum nepotvrdil. Původní gotický kostel mohl vzniknout nejdříve na konci 13. století a nejpozději v třetí čtvrtině 14. století. Kaple sv. Kunhuty je zřejmě také středověkého původu, nelze však určit, kdy přesně vznikla a rozšířené tvrzení, že je starší než původní tršický kostel, není prokazatelné.

Prvním doloženým farářem tršické farnosti je Raček (Raczek, někdy přepisován jako Racek), zmíněný v moravských pŕuhonech z roku 1374.³ Tento záznam je zároveň i první zmínkou o farnosti samotné. Z 15. století neznáme jméno jediného faráře, neboť prameny této doby o tršické farnosti celkově mlčí. Vrchnost, které na počátku tohoto století Tršice patřily, však stranila husitům a je možné, že se utrakvismus alespoň mezi částí tršických poddaných vyskytoval již v tomto období.⁴ I první polovina 16. století je na patřičné zdroje chudá a víme jen, že v roce 1539 byl tršickým farářem nějaký Jan.⁵

4.2 Reformace

O poznání zajímavější je období, kdy byla tršická fara předmětem sporu mezi katolíky a utrakvisty. Od roku 1532 bylo tršické panství v držení pánů ze slezských Bobolusk (Boboluszk), ležících dnes v Polsku, bezprostředně za naší státní hranicí nedaleko od Opavy a Krnova, kde byla protestantská víra hojně rozšířena, a to ještě dlouho poté, co u nás v 17. století vlivem pokojné i násilné rekatolizace téměř vymizela. Tršický pán Nikodém z Bobolusk, mající patronátní práva⁶ nad kostelem, tedy v roce 1560 přijal do Tršic utrakvistického faráře Daniela, působícího do té doby v Kokorách, zatímco však katolický

---

² Archeologické výzkumy zde probíhaly již od roku 1841 a největší intenzity nabyly na konci 19. Století. Bylo nalezeno velké množství keramických úlomků, částí kamenných nástrojů a dokonce i několik popelnicových pohřebišť. BĚM, Mojmir. Archeologické nálezy a lokality na katastru obcí Tršice a Tršice-Zákřov. *Střední Morava*, 1999, 5(8), s. 54-77. ISSN 1211-7889.

³ Pŕuhony č. 168, 173. BRANDL, Vincenc, ed. *Libri citationum et sententiarum, seu, Knihy pŕuhonné a nálezové. Tomus I.* Brunae: Sumptibus Deputationis March. Moraviae, 1872. viii, 445 s., s. 34, 35.

⁴ BARTOŠ, Josef et al. *Tršice*. 1. vyd. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 1984. 166 s., str. 47.

⁵ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

⁶ Patronem kostela bývala od dob jeho zřízení zpravidla vrchnost, na jejímž území se kostel nacházel. Patron měl vůči kostelu jisté povinnosti, týkající se zejména jeho udržování a zároveň také jistá práva, zejména právo vybírat si z farářů, kteří se o dané obročí ucházeli.

farář Šimon v Tršicích stále setrval.⁷ Karel Stenzel uvádí coby nejpravděpodobnější podobu náboženského života v Tršicích v tomto období sdílení kostela dvěma náboženskými obcemi, katolickou a utrakvistickou, ale je možné, že nějakou dobu katolický farář v Tršicích ještě podléval, ačkoliv mu bylo znemožněno sloužit mše v kostele. Svůj postoj k otázkám farnosti dal Nikodém silně najevo již bezprostředně po přijetí utrakvistického faráře Daniela, kdy mu nedovolil vykonat zkoušku u olomouckého biskupa, která byla v době plurality vyznání nástrojem konsensu mezi katolickou církví a utrakvistickými predikanty. Roku 1562 se Nikodém dle zásady *cuius regio, eius religio* (čí panství, toho víra) rozhodl tehdejšího katolického faráře Šimona vyhnat a ponechat v Tršicích jen utrakvistického Daniela. Není zaznamenáno, jak se to v této době mělo se skutečným vyznáním tršických obyvatel. Utrakvističtí kněží bývali, co se jejich práv týká, na vrchnosti výrazně závislejší než ti katoličtí.⁸ O Danielově působení víme jen, že brzy odešel zpět do Kokor.⁹ Vše nasvědčuje tomu, že i v následujících dobách byla tršická farnost ve správě utrakvistických farářů, a to i poté, co se v roce 1568 stala tršickou vrchností katolická olomoucká kapitula.¹⁰ Není zaznamenáno, ke které církvi tehdejší faráři patřili, ale již Stenzel uvádí, že šlo s nejvyšší pravděpodobností o Jednotu bratrskou, jejíž důležitá střediska se nacházela v blízkých městech.¹¹

4.3 Rekatolizace

V roce 1611, tedy v době, kdy byla Olomouc, kam v roce 1566 přišli jezuité, jejichž školství produkovalo velké počty nových katolických kněží, významným střediskem rekatolizace Moravy, přišel odtamtud do Tršic a Penčic minoritský misionář František Babský, který brzy obě farnosti přivedl zpět na katolickou víru. Ačkoliv je pravděpodobné, že takto rychle postupující rekatolizace nebyla bezvýhradně úspěšná, z pozdější doby nejsou žádné záznamy o tajných nekatolicích v tršické farnosti.

V témže roce se stal farářem v Tršicích Kilián Novák, který byl již pravděpodobně stejně jako jeho farníci katolíkem. V Tršicích však pobyl pouhé dva roky. Další farář, Jan Tančík, byl již katolíkem zcela jistě. Není jasné, kdy přesně Tršice opustil, v roce 1622 byl každopádně již farářem v Tovačově, dále pak sloužil v Lipníku nad Bečvou¹² a od roku 1629 až do své smrti

⁷ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

⁸ ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. IV.* Vyd. 1. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2008. 413 s., str. 256. ISBN 978-80-7266-284-5.

⁹ VOLNÝ, Řehoř Tomáš. *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. I. Abt.: Olmützer Erzdiöcese, Bd. 5.* Brünn, 1863, str. 34.

¹⁰ Tršice původně koupil olomoucký biskup Vilém Prusinovský, ale výměnou za Prasklice, Křečkovice, Podbřežice a Vlašovičky je přenechal kapitule. ZA Opava, pobočka Olomouc, fond MCO, i. č. 927a. Objem biskupských statků totiž nesměl narůstat a biskup mohl statky pouze vyměňovat za jiné. KAMENÍČEK, František. *Zemské sněmy a sjezdy moravské: jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského [1526-1628]. Díl 3. a poslední.* Brno: Zemský výbor markrabství moravského, 1905. 4, 912, 1 s., str. 4.

¹¹ V Hranicích a v Prostějově měla JB dokonce tiskárny. Další její významná centra byla například v Náměšti na Hané, v Tovačově a v Chropyni, kde se nacházelo bratrské gymnázium. Tamtéž, str. 429.

¹² VOLNÝ, str. 35.

v roce 1652 v Přerově¹³, kde musel přežívat v bídných poměrech, jelikož mu byla odepřena většina z důchodů, které dříve náležely luterským farářům. Taktéž byl prvním farářem, který psal přerovské matriky.

Když však byli z českých zemí po Bílé Hoře vypuzeni nekatoličtí predikanti, byla o katolické duchovenstvo velká nouze. Většina far byla bez kněze a primárně jimi byly obsazovány významnější fary, jak je vidět i na Tančíkových pozdějších působištích. Spádové oblasti některých kostelů zahrnovaly i desítky vsí a trvalo až do konce 17. století, než farní síť nabyla alespoň víceméně únosné podoby. Tršická farnost, patřící k těm menším a odlehlejším, tedy nejprve zcela zanikla a od roku 1634, kdy byla formálně znovu obnovena, pak byla spravována penčickými faráři, kteří však věnovali tršickému kostelu a lidu jen minimální pastorační úsilí, jak je vidět dále.

4.4 Třicetiletá válka

Hrůzy třicetileté války, nejničivějšího konfliktu, který se kdy na našem území odehrál, zruinovaly naše země natolik, že Čechy přišly až o polovinu obyvatel a na Moravě byla třetina usedlostí opuštěna.¹⁴ Zcela zničeno bylo na Moravě 22 měst, 333 vsí a 63 zámků, v Čechách pak dokonce 813 vsí, 80 měst a 215 zámků.¹⁵ Mnoho obyvatel strádalo nouzí a hladem, rostlo zadlužení všech vrstev.¹⁶ Šlechta a duchovenstvo vzhledem k úbytku obyvatel přicházely o příjmy, tedy si hojně půjčovaly a v mnoha farnostech bylo kromě faráře samotného zadluženo i zádušní jmění, které mohlo být v době chaosu kromě fyzického zničení, či uloupení vojskem též zneužíváno farářem samotným, který si však mnohdy nemohl jinak zajistit dostatečnou obživu. Velké dluhy mívaly i selské usedlosti. Kvůli válečným útrapám, z nichž nejvýznamnější byly plundrování usedlostí vojsky, rekvisice cenností nebo dobytka a nadměrná úmrtnost selského obyvatelstva, nebyly často schopny zabezpečit vlastní přežití. Mnoho sedláků takové statky, obtěžkané dluhy, pokradmu opouštělo. K snižování počtu obyvatelstva přispělo i několik morových epidemií, které v první polovině 17. století proběhly, a všeobecná neochota lidí uzavírat sňatky a plodit potomstvo v době nejistoty, typická pro veškeré válečné konflikty.¹⁷

---

¹³ ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, *Matrika přerovské farnosti*, i. č. 7189, fol. 1r.

¹⁴ SLAVÍK, František Augustin. *Morava a její obvody ve Slezsku po třicetileté válce: Dějepisně-statistický pohled*. Telč: Emil Šolc, 1892. 256 s., str. 6. Jezuita Bohuslav Balbín, který pro sepsání svých *Miscellanea historica regni Bohemiae* procestoval celé Čechy, tam válečný úbytek obyvatelstva odhadoval dokonce na čtyři pětiny, dnes je však jasné, že tento údaj byl přemrštěný.

¹⁵ DUDÍK, Beda. *Schweden in Böhmen und Mähren 1640-1650. Nach kaiserl. österreichischen und königl. schwedischen Quellen dargestellt und mit Unterstützungen der kais. Akad. der Wissenschaften*. Wien: Druck und Verlag von C. Gerold's Sohn, 1879. XIII, 443 s., str. 377. Dudík napsal mnoho rozsáhlých knih o historii Moravy, ale bohužel se naprostá většina z nich nedočkala novějšího vydání ani překladu do češtiny.

¹⁶ DENIS, Ernest. *Čechy po Bílé hoře*. První díl, I. Kniha: Vítězství církve. Překlad Jindřich Vančura. Druhé přešlédnuté vydání. Praha: F. Šimáček, 1911. vi., 327 s., str. 290.

¹⁷ BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan a PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1999-2007. 19 sv., sv. 8, str. 164. ISBN 80-7185-264-3.

Válka zasáhla i Tršice, skrze něž táhla švédská vojska maršála Torstensonova. Ta dorazila 9. června 1642 k Olomouci. Olomouc, v té době bráněná nanejvýš tisícovkou špatně vycvičených mužů, bez dostupných posil v okolí, v noci ze 13. na 14. června do rukou Švédů kapitulovala a v prvních letech okupace v ní Švédové rozpoutali teror. Olomouc a oblasti k ní přiléhající drželi až do roku 1650, to je dva roky po uzavření vestfálského míru, kdy ze zničeného města odešli s tučným odškodným po slavnostním banketu jako vítězové.¹⁸ O jejich odchodu je v nejstarší dochované tršické matrice krátká zmínka, která také názorně ukazuje, jak vzpomínky na válečné utrpení utvářely barokní religiozitu: „*Léta Páně 1650 z markrabství moravského i ze všech krajin jiných odtáhlo všechno vojsko švédské do své země z vůle Pána Boha všemohoucího. Z toho buď jméno jeho pochváleno na věky věkův amen.*“¹⁹

O konkrétním průběhu švédského vpádu do Tršic nejsou dochovány žádné zprávy. Zaznamenáno je však, že proběhl o letnicích roku 1642, tedy 8. června, tudíž by dávalo smysl, že byly Tršice vyplněny skupinou vojáků z Torstensonova hlavního voje, který den na to dotáhl k Olomouci. Krom kostela a fary byla spálena a pobořena i značná část městečka, včetně zámku a pivovaru.²⁰ Právě požár fary je nejpravděpodobnějším důvodem, proč je nejstarším dochovaným dokumentem tršické farnosti až matrika založená v roce 1666.

4.5 Opravy a obnovení farní správy

Zničení kostela bylo fatální a bylo třeba ho vystavět téměř od základu, stejně jako faru. To, jak rozsáhlé opravy byly, dokazuje i relativně malé množství gotických rysů, které si původní kostel v následujících dobách zachoval. Opravy prováděli farníci sami, zřejmě bez odborné asistence, čehož je dokladem i to, že se až do poloviny 18. století podlaha kostela svažovala. Není zřejmé, kdy byly opravy zahájeny, ale dokončeny byly až 20 let po vpádu švédských vojsk do Tršic, načež farníci předpokládali, že v brzké době dostanou opět vlastního faráře. Trvalo však dalších 14 let, než byla samostatná farní správa v Tršicích obnovena.

Již v roce 1662 se tedy obce přifařené k Tršicím v německy psané žádosti²¹ obrátily na olomouckou biskupskou konsistoř. Krom přílišné vzdálenosti penčického kostela, tradice samostatné duchovní správy v Tršicích a schopnosti uživit vlastního faráře, tedy bodů, které jsou důkladněji rozvedeny v pozdějších žádostech, pojednává i o tom, že tršičtí farníci žádali penčického faráře Václava Františka Žáka²², aby zaměstnal kaplana, který by pobýval v Tršicích a sloužil při tamním kostele. Žák to však odmítl jako neproveditelné a řekl farníkům, že pokud by na něho byl v tomto ohledu činěn nátlak, rezignuje na své beneficium a vydá se sloužit jinam. Tuto žádost konsistoř Žákovi přeposlala k vyjádření.

---

¹⁸ KOUDELA, Miroslav. *Švédové v Olomouci: (1642-1650)*. 2., upr. a rozš. vyd. Olomouc: DANAL, 1995. 38 s., str. 15 - 31 ISBN 80-85973-00-6.

¹⁹ ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, *Matrika tršické farnosti 1666 – 1708*, i. č. 8284, pag. 499.

²⁰ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

²¹ ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, sig. E8, kart. 3364.

²² V latinsky psaných textech je nazýván *Wenceslas Franciscus Scholarides*.

Ten si byl vědom, že by rozdělením rozsáhlé penčické farnosti přišel o značnou část svých příjmů, které byl ochoten bránit i za použití z dnešního pohledu zcela zřejmých fabulací. Jeho latinsky psané vyjádření konsistoři²³ se snažilo vyvrátit prakticky vše, na co si obce ve své žádosti stěžovaly. Mše se dle něho slouží vždy jednu neděli v Penčicích a druhou v Tršicích a bez posledního pomazání (*sine sacramentis* – bez svátostí) doposud nikdo nezemřel. Výuku mládeže Žák provádí dle svých možností (*iuxta possibilitatem meam*), katechezi vykonává každou neděli během postní doby, mnohdy i jindy během celého roku a věřící z kazatelny často a pečlivě (*semper ut diligenter*) vyzývá, aby do kostela docházeli. Není možné, aby kaplana uživil (*impossibile mihi fere est* – je pro mne nemožné snést) a není to ani potřeba, jelikož veškeré úkony vykonává dostatečně. To, že měly dříve Tršice vlastního faráře, nelze potvrdit. Navíc jsou městečko Tršice a ostatní obce pobořeny (*devastati et diruti*) a neodvádějí úplný desátek²⁴. Žák dále uvádí, že se tázal tršických farníků, co proti němu mají. Ti odpověděli, že nic, jen chtějí, aby žil u nich v Tršicích. Nakonec také není tršická fara ještě zcela dostavěna a pokryta (*nondum totaliter adificata et occlusa*), tedy není vhodná k obývání a nemá též vlastní pole. (Je však pravděpodobné, že polnosti měla, neboť v soupisu farářových příjmů z roku 1676 jsou již zmiňovány.) S výstavbou školy se zatím ani nezačalo. Na konci dopisu je konsistoří přidaná výzva k prošetření situace při visitaci. Jelikož tímto dopisem dochovaná agenda z roku 1662 končí, je pravděpodobné, že visitace seznala rozdělení penčické farnosti nevhodným. Na další roky zůstává nepříjemný stav duchovní správy beze změny.

V roce 1676, kdy se tehdejší penčický a tršický farář Tomáš František Robert, v letech 1682 – 1693 známý jako farář v Jestřábi²⁵, rozhodl rezignovat na své beneficium, znovu započalo úsilí farníků o samostatnou duchovní správu, které bylo tentokrát již úspěšné, jelikož probíhalo intenzivněji a s pomocí vrchnosti.

Tršičtí farníci zaslali olomoucké metropolitní kapitule, svému patronu, německy psanou žádost²⁶ o přidělení faráře. Samotná žádost byla méně obsáhlá než předchozí zmíněné, ale byl k ní přiložen soupis farářových příjmů, který je prvním dokumentem tohoto druhu, týkajícím se tršické farnosti. Více o něm bude řeč v kapitole o farářových příjmech.

Následně si doloplazští, kteří byli poddanými velehradského cisterciáckého kláštera, stěžovali obsáhlým česky psaným dopisem²⁷ tamnímu opatu Petru Silaveckému. Zde jsou jejich argumenty: Fara a kostel byly již dlouhá léta opraveny a lidé považují za přirozené, že toto funkční zařízení si žádá i faráře, zvláště když farníci správně odvádějí „*desátky v úplnosti i jiné důchody farní tak jak od starodávna vycházejí a posavad se oddávají*“.²⁸ Vzdálenost penčického kostela je nepříjemná obzvláště pro doloplazské. (Z Doloplaz do Penčic je to

---

²³ Tamtéž.

²⁴ To představovalo v Tršicích problém prakticky až do konce doby desátkové.

²⁵ Obec Jestřábí je dnes zaniklá a její pozůstatky leží ve vojenském újezdu Libavá. Z tamního kostela, kde farář Robert sloužil, se do dnešních dnů dochovalo torzo stěn a části věže.

²⁶ ZA v Opavě, pobočka Olomouc, ACO, sig. E8, kart. 3364.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Z pozdějších záznamů a stížností tršických farářů je však zřejmé, že farníci úplný desátek neodváděli.

7 km.) a nejvíce se dotýká „*nemluvnátek ke křtu svatému a nemocných lidí*“. Narozené děti někdy zemřou dříve, než se zdaří je dopravit do Penčic ke křtu a k poslednímu pomazání se farář ne vždycky dostaví zavčas²⁹. To vše je nejpalcivější v zimním čase. Problém mají farníci, žádající krom faráře i vlastního *školního magistra*, také s docházkou dětí do penčické školy: „...*majíce také dítky které chodí k liternímu učení do školy, i ty nemohouce pro dalekost do Penčic posílati, tak bez dobrého cvičení vyrůstají jako dřevo v lese.*“ Koneckonců škola v Tršicích je doložena již v době předbělohorské. Nakonec také fara a kostel, ačkoliv jsou v nedávné době opraveny, postupně chátrají („*Bez Pana Faráře jak fara tak i Chrám Páně ke škodie velikej a pustošenje přicházje.*“).

K tomuto dopisu opat Silavecký připojil své latinsky psané vyjádření a přeposlal je biskupské konsistoři do Olomouce. Souhlasí se vším, co farníci napsali, a dodává, že k napsání dopisu měli čistě duchovní důvod (*causa spiritualia*). Je si také zcela jist tím, že v dřívějších dobách v Tršicích farář opravdu byl. (Zmiňuje „*parochus ut olim fuit*“ – farář jako kdysi byl.)

Farníci směřovali žádosti i na několik dalších míst (na kapitulní velkostatek ve Velké Bystřici; výklečtí žádali svou vrchnost, sídlící ve Veselíčku). Ředitel velkostatku a olomoucký světící biskup Ferdinand Schröffel ze Schröffenheimu zaslal na kapitolu dopis, v němž z pozice své autority nároky farníků plně uznává a nabádá kapitolu, aby svolila k rozdělení farností.³⁰

To se také stalo. Věc byla předána konsistoři, penčická farnost rozdělena a pozici prvního faráře na znovu samostatném tršickém beneficiu obsadil Jiří Ignác Beránek (*Georgius Ignatius Agnellus*), mistr svobodných umění a filosofie, původem Moravan z Příbora, předtím farář ve Staré Vsi nad Ondřejnicí (poblíž Ostravy), který na ní setrval až do své smrti v roce 1688.³¹

4.6 18. století

K tršické farnosti v první polovině 18. století nejsou prameny tak obsáhlé jako k většině ostatních moravských beneficií. Krom matrik, které tvoří od roku 1666 nepřetržitou řadu, je ve větším rozsahu dochována jen korespondence s kapitolou ve věcech oprav na kostele a jeden zajímavý případ v kapitulních *criminaliích*.

V letech 1709 – 1719 byl tršickým farářem Jindřich Arnošt Halama, rytíř z Jičina, jediný kněz šlechtické krve, který kdy ve farnosti sloužil. Nepocházel však z nijak zvláště majetného rodu.

---

²⁹ Barokní literatura se intensivně zaobírá uměním správné smrti a i v lidových modlicích knížkách mu byly věnovány rozsáhlé kapitoly. V očích tehdejšího katolíka mohlo nepřijetí posledního pomazání znamenat až naprosté odepření spásy. MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 394, xx s. obr. příl., str. 216 – 225. ISBN 978-80-247-3698-3.

³⁰ Tento dopis měl pravděpodobně největší význam ze všech, jelikož se od chvíle, kdy byl odeslán, jednalo o rozdělení farnosti v rámci olomouckých církevních institucí.

³¹ ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, *Matrika Tršické farnosti 1666 – 1708*, i. č. 8284, pag. 288.

Před příchodem na tršické beneficium byl kaplanem v Olomouci u sv. Mořice a farářem v Sedlnicích (dnes okr. Nový Jičín). Po odchodu z Tršic byl farářem na faře lichtenštejnského patronátu v Bučovicích (dnes okr. Vyškov), odkud se stal v roce 1727 nesídelním kanovníkem brněnské kolegiální kapituly³² a roku 1740 povýšil na sídelního kanovníka, tedy se přestěhoval na Petrov, kde pobýval až do své smrti v roce 1750.³³

Za jeho působení v Tršicích, konkrétně v noci z 23. na 24. září 1710 došlo k loupeži na tršické faře a zámku, již se dopustilo šest valašských zbojníků s komplicem z Daskabátu, který byl usvědčen na základě toho, že netrval noc doma, jeho koně nebyli na obecní pastvě a v době loupeže jej farář zahlédl. Lupiči jednali ve spěchu a na faře nestihli nic jiného než uzmout 1500 florinů ze sirotčí pokladny.³⁴ Viníci byli zadrženi a odsouzeni; dochovala se sada výslechových protokolů.³⁵ Halama však v dopise, který zaslal již jako uznávaný církevní hodnostář císařovně Marii Terezií u příležitosti svých kněžských druhotin (výročí čtyřiceti let od vysvěcení) v roce 1748, líčil situaci ve snaze prokázat své hrdinství a pastorační horlivost jinak. Údajně mu lupiči pálili hrud' voskovcemi, on však vytrval a chrámový poklad jim nevydal, i když byl trýzněn natolik, že se pak musel celý rok léčit v Olomouci. Jde ale o zjevnou fabulaci, která v tomto dopise není jediná³⁶. Halama dokonce celou událost chybně umístil již do roku 1709³⁷. Fakta jsou zkrátka podřízena snaze, aby dopis zapůsobil na císařovnu. Jindřich Arnošt Halama je však v každém případě nejvýznamnější osobnost, která kdy tršickou farnost spravovala.

V 18. století došlo také k založení většiny filiálních kaplí, nacházejících se na území tršické farnosti a k vztyčení několika křížů, z nichž některé se dodnes dochovaly.

První z nich byla kaple sv. Floriána v Lipňanech, kterou nechal na vlastní náklady postavit Martin Boháč, majetný lipňanský sedlák, v letech 1711-1712. Tato původní kaple stávala zhruba na místě té současné, pouze blíže ostatní zástavbě. V tršickém obecním muzeu je dodnes dochován římský misál z roku 1712, který v ní byl používán. Na předsádce obsahuje tento rukou psaný text:

„Pro informaci: Tento nový římský misál byl opatřen za vznešeného pána Jindřicha Arnošta Halamy, rytíře z Jičína, faráře Tršického, od Martina Boháče, dobrodince, obyvatele

---

³² Brněnská kolegiální kapitula, založená v roce 1296, byla podřízeným orgánem olomouckého biskupa, činným v jižní části biskupství. V roce 1777, kdy vznikla olomoucká arcidiecéze a brněnská diecéze, byla povýšena na katedrální kapitulu.

³³ MAŇAS, Vladimír. Kněžské druhotiny na Petrově roku 1748. Brněnská kolegiální kapitula v průsečíku duchovní a světské sféry. In Červená, Radana. *Archivum amicus historici est*. Vyd. 1. Brno: Archiv města Brna, 2015, str. 384-394. ISBN 978-80-86736-40-2.

³⁴ ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, i. č. 4234, kart. 484, fol. 1r.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Uvádí dále, že v Sedlnicích musel čelit nájezdům kuruců, uherských protihabsburských povstalců, ačkoliv ve skutečnosti tak daleko nikdy nedošli. Také píše, že ihned, jakmile se měl vyléčit ze zranění způsobených valašskými zbojníky, odešel do Bučovic. V Tršicích však sloužil až do roku 1719.

³⁷ MAŇAS, str. 396.

*lipňanského, pro kapli svatého Floriána mučedníka: ta byla také postavena z jeho vlastních nákladů; a dán v užívání Matce své, tršické farnosti, jejímž se stal roku 1716.*³⁸

Tato kaple však při požáru obce v roce 1780 vyhořela. Za rok byla znovu vystavěna na současném místě, ve větší vzdálenosti od okolní zástavby, a posvěcena farářem Františkem Drottnerem.³⁹

Za faráře Halamy, konkrétně v roce 1716, vznikla i kaple sv. Urbana v Doloplazích. Její zvon (taktéž ke cti sv. Urbana), byl dle visitační zprávy z roku 1771 ulit již v roce 1671. Je tedy možné, že na jejím místě stávala dříve jiná kaple, nebo alespoň zvonička.

V letech 1770-1771 byla ze zúročené pozůstalosti nespecifikovaného vacanovického obyvatele vystavěna kaple sv. Praxedy ve Vacanovicích. Byla vyzdobena hodnotnou pozdně barokní freskou, která se dodnes dochovala.

Informace o svěceních kaplí a křížů v době Faráře Drottnera jsou zaneseny v druhé matrice tršické farnosti, pocházející z let 1709 – 1784. Ze stránky, kde jsou zapsány, stojí, za zmínku ještě jeden záznam poněkud jiného charakteru:

*„V roce nabytí naší spásy 1773, dne 10. září, náš vládce Josef II., římský císař, navracející se z Polska, pobyl na tomto místě po osmé ranní čtvrt hodiny do příjezdu koní, vyptává se na úrodu plodů stromů a země.“*⁴⁰

4.7 Pruský vpád

Významnou součástí sedmileté války, jež se odehrála v letech 1756 – 1763 a byla patrně prvním konfliktem, který lze nazývat celosvětovým, byly boje mezi Pruskem a Rakouskem, které se z velké části odehrály na území Čech a Moravy. Již od počátku vlády Marie Terezie usiloval pruský císař Fridrich II. o získání co největšího dílu rakouského území. 8. května 1758 vyplnila pruská vojska i Tršice. Bylo to v pátý den obléhání Olomouce, nově postavené bastionou pevnosti, která byla se svými několika pásmy hradeb, podzemními chodbami a možnostmi zaplavit celé okolí města technickým divem své doby. Obléhání,

---

³⁸ Vlastní překlad. Originální zápis je tento: *„Pro informatione serviet: Missale hoc Romanum novum sub Perillustri et Adm. Rdo. (Admodum Reverendo) Domino Henrico Equite de Gičzin Parocho Trssicensi a Martino Boháč incola Lipnianensi Benefactore pro Capella sti. Floriani Mart.: etiam sumptibus suis edificata proprio aere procuratu fuisse et in usum Matri suae Ecclesiae Parochiali Trssicensi quaque accomodasse Anno 1716.“*

³⁹ ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, Matrika Tršické farnosti 1708 - 1784, i. č. 8285, pag. II.

⁴⁰ Vlastní překlad. Originální text je tento: *“Anno Reparatae Salutis Nostrae 1773 Caesar Noster Josephus Secundus Romanorum Imperator substitit hic loci redux ex Polonia die 10 Septembris post octavam matutinam ad quadrantem horae ad transjunctionem Equorum interrogans de ubertate frugum terrae et Arborum.”*

zahrnující zbudování sítě krytých dělostřeleckých postavení v okolí města, však bylo neúspěšné a Prusové po třiceti dnech, kdy se pokoušeli proniknout do města, odtáhli.⁴¹

V Tršicích došlo k poničení kostela a fary. Škody však nebyly tak fatální jako při švédském vpádu. Na kostele shořela střecha a věž, dokonce se i částečně roztavily zvony, které pak musely být přelity v dílně olomouckého zvonáře Valeria Oblettera. Hřbitov byl nějakou dobu nepoužitelný a pohřbívalo se u svaté Kunhuty. Opravy, na rozdíl od těch, jež probíhaly v pohnutých dobách po třicetileté válce, již dovovala olomoucká metropolitní kapitula a kostel i fara byly zcela opraveny v roce 1761. V rámci těchto oprav byla i narovnána podlaha kostela, jež se do té doby svažovala ode dveří k hlavnímu oltáři. Opravy kostela stály 1855 zlatých 33 krejcarů a opravy fary 1387 zlatých 8 krejcarů. Z tohoto poměru je jasné, že byla tršická fara poškozena závažněji než kostel, a je to jeden z možných výkladů faktu, že z doby před rokem 1758 nejsou z tršické farnosti dochovány jiné archiválie než matriky a oltářní privilegium papeže Benedikta XIV. z roku 1743⁴², které mohly být umístěny v jiné místnosti, nebo zachráněny někým z osazenstva fary.

4.8 19. století

Reálnou podobu farního života z pohledu obyčejných farníků můžeme pro nedostatek starších pramenů bohužel rekonstruovat až od poloviny 19. století. K tomuto poslouží zejména *Pořady služeb božích*, dochované od roku 1857 a zdroje z archivního fondu tršické obce, jež se po posílení lokální samosprávy po revoluci 1848 značně rozhojnily.

V roce 1839 se stal tršickým farářem Libor Čech, pocházející z Opavska, jenž byl posledním farářem, který vedl veškerou farní agendu (krom nedělních ohlášek, které se četly na mších) v němčině, již zřejmě ovládal lépe než jazyk svých farníků. Tršickým farářem byl až do své smrti v roce 1860, tedy spravoval farnost ve významné době revoluce roku 1848 a následného vyvázání z poddanství,⁴³ tedy i z církevního desátku, který byl nahrazen standartním platem farního kléru. V Tršicích vyvázání z poddanství trvalo 20 let, po které měl každý osvobozený poddaný platit ročně 20 zlatých⁴⁴, představujících ekvivalent poddanských povinností, z nichž nanejvýš pětina činila dávku pro vyvázání z církevního obročí. Celková

---

⁴¹ VÁLKA, Zbyněk. *1758 - Olomouc a Prusové: hrdá pevnost Marie Terezie*. Olomouc: Votobia, 2001. 81 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-7198-477-9.

⁴² Oltářní, neboli též odpustkové privilegium určovalo, že pokud kněz ve stanovený čas odslouží u daného oltáře mši za duši konkrétního zemřelého, bude tento propuštěn z očiště. MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 394, xx s. obr. příl., str. 243. ISBN 978-80-247-3698-3.

⁴³ Vyvázání z poddanství probíhlo takto: „*Pro jiné povinnosti in natura, nebo v penězích, v nichž se spatřovalo jakési nájemné, komissím bylo uloženo zříditi řádný inventář s vynecháním nároků, jež by nebyly opřeny o přesná práva; od summy takto obdržené měly potom odčíst různé výdaje, jež pánům ukládaly staré dávky. Zbytek platných poplatků feudálních rozdělen na tři části: první třetina bude zrušena, ježto představuje daň povinnou někdy vlastníkem z těchto požitků, druhá třetina bude placena od sedlákův osvobozených a třetí zemí. Proto súčasťněným se uloží obligace splatné ve lhůtách ročních; rolníkům bude vždy možno osvobodit se anticipací.*“ DENIS, Ernest. *Čechy po Bílé hoře. Druhý díl, II. Kniha: Revoluce a reakce*. Překlad Jindřich Vančura. Druhé přečtené vydání. Praha: F. Šimáček, 1911. vi., 247 s., str. 118.

⁴⁴ SOKA Olomouc, fond Archiv obce Tršice, *Pamětní kniha obce Tršic*, i. č. 76

roční hodnota vyvazovací církevní dávky byla 703 zlatých 9 krejcarů. Farář Libor Čech si ovšem ve farních memorabiliích⁴⁵ nařiká, že její výpočet neodpovídal skutečné peněžní hodnotě dříve odváděných naturálií. Jak se k těmto nařízením farář stavěl, je zřejmé ze dvou pramenů. Prvním z nich je *Pamětní kniha obce tršické*, kde o revoluci roku 1848 a jejích důsledcích pojednává zápis z 60. let 19. století, který je však třeba brát pro jeho vlastenecké zaměření s rezervami, zejména co se týče až příliš archetypálního kontrastu mezi farářem Čechem, u něhož je zdůrazněn německý původ, a mladým českým kaplanem Sedláčkem. Vyvázání desátků je v ní popsáno takto:

„Nejvíce pak toho času kněžstvo protiv zrušení desátku hluku natropilo. Bylo to skoro každou neděli, že sobě tehdejší velebný pan Libor Čech, rodem němec, na kázání na shromážděný lid nepřiliš vlídně a služně vyjízdel, ačkoliv kaplan tehdejší, pater Jan Sedláček přílišné horlení faráře o desátky nejen neschvaloval, nýbrž se mnohokráte vyjádřil, že takoví kněží nejsou stoupenci našeho spasitele, neb jim záleželo víc na shromáždění pozemských statků, jak na rozšiřování víry a křesťanské lásky.“

Druhým, již o poznání přesvědčivějším dokladem vztahu faráře Čecha k revoluci r. 1848 a vyvázání desátku, je jeho vlastní německy psaný zápis v již zmíněných memorabiliích, kde si stěžuje na nové poměry a budoucí situaci si dokonce představuje tak, že jakmile budou uhrazeny vyvazovací dávky, budou kněží pouze tam, kde je bude někdo ochoten vydržovat a víře jako takové bude veskrze konec.

Z dob o něco dřívějších ale stojí za to zmínit jednu událost, zobrazující postoje Libora Čecha, konzervativního kněze „ze staré školy“, v docela jiném světle.

Začátkem dubna 1845 proběhly v duchu zásad tehdejších *spolků střídmosti* a protialkoholického hnutí v tršickém kostele přísahy faráře Čecha, kaplana Sedláčka a následně i mnoha farníků, že se až do konce života zřeknou pití tvrdého alkoholu („*od pití kořalky, a k tomu všech ostatních pálených nápojů*“). V následujících měsících, shodou okolností v době fatální neúrody, probíhala o nedělích kázání proti kořalkářství, následovaná dalšími přísahami. Přísahali zejména tršičtí a doloplazští. Účinek byl dle jediného dochovaného záznamu znatelný („*Však to dosti hojný užitek způsobilo, že tolik křiku a darebenstva se již od toho času nedilo co tenkrátě kořalkáři měli obyčej tropiti...*“)⁴⁶

Vlastenecké horlení a snaha o rozšiřování české vzdělanosti, typické pro časy před revolucí 1848, kdy venkovské duchovenstvo patřilo k nejvytrvalejším ze „*zapadlých vlastenců*“, i po ní, v době probuzeného katolicismu a církevně-vlasteneckých snah sušilovců⁴⁷, však tršickou

---

⁴⁵ SOkA Olomouc, fond Farní úřad Tršice, *Inventář a memorabilia*, i. č. 99, kart. 1

⁴⁶ SOkA Olomouc, fond Archiv obce Tršice, *Pamětní kniha obce Tršic*, i. č. 76. Konkrétně se jedná o část nadepsanou „*Památný časopis roku 845 a 846*“. V originále není téměř použita interpunkce, kterou zde pro přehlednost přidávám dle současných pravidel pravopisu. V tršickém obecním muzeu se nachází značně opotřebovaná agenda olomoucké diecéze z roku 1745, do níž je vevázán list s rukou psaným textem obdobné přísahy, pocházející pravděpodobně právě ze zdejší farnosti.

⁴⁷ ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. VI.* Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2009. 333 s., str. 150 – 151. ISBN 978-80-7266-323-1.

farnost nezasáhly, ač je ze stylu, jakým jsou psány zápisy v *Pamětní knize obce tršické* jasné, že se lidé tohoto smýšlení v Tršicích vyskytovali. Nevalnou péči o českou vzdělanost dokazuje inventář farské knihovny faráře Libora Čecha z roku 1855, psaný pochopitelně německy.⁴⁸ Obsahuje celkově pouhých 53 svazků, zejména homiletických (kazatelských). Jsou to vesměs německy psané knihy kázání z konce 18. století. (Tedy jde již většinou o prakticky zaměřené řeči, nikoliv květnaté promluvy barokního kazatelství.) Vyskytuje se i několik knih českých kázání z počátku 19. století. Nejstarším spisem je latinský breviář (r. v. 1710). Knihovna neobsahuje českou bibli ani nový zákon, nýbrž jen latinskou Vulgátu (r. v. 1751), německou bibli (r. v. 1781) a samostatný německý nový zákon (r. v. 1802). V knihovně je dále také latinsko-německý a německo-latinský slovník a několik latinských teologických děl (například Polášková *Moralis Christiania* z r. 1803). Není přítomna žádná literatura týkající se světských vědních oborů, v té době mnohými kněžími pěstovaných.

Libor Čech, který teologická studia dokončil v roce 1811, byl příslušníkem generace kléru, vychovávané ještě v zásadách rakouského osvícenství (v jehož duchu je také psána většina z německých a latinských knih, jmenovaných v jeho inventáři farské knihovny), které před duchovní ušlechtilostí upřednostňovaly praktické počiny, jako je třeba zmíněná přísaha. Vlastenectví v jeho dobách nebylo standartem jako v pozdějších časech a politicky bylo nové kněžstvo stále vychováváno dle zásad osvícenského centralismu, snažícího se učinit z farního kléru do značné míry orgán státní moci, zabráňující revoltám.⁴⁹ Takovýto kněz, striktně se držící rakouského centralismu, tedy nedopřával vlasteneckým snahám a velice ostře se stavěl i proti změnám ve společnosti po revoluci v roce 1848.

Role faráře jako pomocné ruky státní moci je zřejmá i v následující události: Rakouský stát byl po roce 1848 značně zadlužen, což řešil tím, že vypisoval státní půjčky, v nichž si hromadně půjčoval u svých občanů.⁵⁰ V *Pamětní knize obce tršické* je popsáno, že přijel „nějaký krátký tehdejší politický komisár z Lipníka“ a snažil se tršické sedláky přesvědčit, aby státu půjčili své peníze: „Aby svému slovu většího dal důrazu, musel tehdejší velebný pán Libor Čech a pudmister Frant. Böhm k němu za stůl zasednouti, první subskripci na půjčku podepsati; pak musili ponoukati lid obecný všelijakými vnadidly, aniž hrozbou s panem komisárem nutiti.“

Kněžím se ve venkovské společnosti 19. století dostávalo výjimečného postavení, nesrovnatelného se selskými elitami, jakými byly v Tršicích například rody Bémů, Donátů, Florýků a Závodníků, které sice disponovaly po desítky let upevnovanou autoritou, ale přesto byly stále jen sedláky. Ačkoliv mohlo mezi farním klérem a venkovany docházet i ke konfliktům, byl kněz, získal-li si přízeň obyvatelstva, neochvějnou morální autoritou

---

⁴⁸ SOKA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Faráři*, i. č. 132, kart. 8. Ze seznamu je zřejmé, že značná část teologické literatury, která by v našich končinách neměla světského upotřebení a zřejmě tedy pochází z církevních kruhů, umístěné v tršickém obecním muzeu (z níž nejstarší jsou dopisy Řehoře z Nazianzu, r. v. 1602), nepochází z tršické farnosti.

⁴⁹ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2.* Praha: Zvon, 1991. 281 s., str. 179. ISBN 80-7113-003-6.

⁵⁰ Podobné půjčky byly vypisovány i za první republiky.

a rádcem pro všemožné starosti. Mnohdy sice také pocházel ze selských poměrů, zabýval se i záležitostmi agrárního charakteru (a to i dlouho po vyvázání desátků) a příjmem nepřevyšoval majetnější ze sedláků, ale prostředí, v němž vystupoval, a jeho postupně získané znalosti a dovednosti ho činily člověkem takřkajícím z jiného světa. Jeho dlouholeté vzdělání, nejprve na gymnáziu (až do 60. let 19. století pouze německém)⁵¹, následně pak na teologické fakultě, ho odlišovalo od prostého lidu nejen rozsahem vědomostí, nýbrž i způsobem smýšlení. Obzvláště byl-li kněz dobrým kazatelem, mohla jeho slova nabývat až jakési magické vážnosti⁵². Část obyvatelstva i na venkově však měla v rámci vlastenectví vůči duchovenstvu, které bylo zástupcem starých pořádků, jisté výhrady, jak je vidět v některých zápisech Ambrože Böhma do *Pamětní knihy obce tršické*.

Vyprovázení kněží na jiné beneficium, nebo jejich pohřby, bývaly velkolepými událostmi, dokazujícími výsadní postavení kléru. Z Tršic je dochován záznam o velkolepém pohřbu faráře Jana Jindřicha Daněckého⁵³, zemřelého 6. 1. 1884 po dva roky trvající nemoci, přestože ještě v ten den, o svátku Tří králů, sloužil v kostele hrubou mší, „*při které se již poznávalo, že nebyl při dobrém rozumu.*“ V Tršicích byl v letech 1853 – 1875 kooperátorem, načež se stal po smrti faráře Františka Chalupy taktéž farářem.⁵⁴ Po třicetileté službě ve farnosti již byl nepochybně pevnou součástí venkovského prostředí. Zde je zápis o průběhu pohřbu:

„Zemřelý byl slavnostně pochovan jako žádný jiný do toho času, průvod pocházel 1. školáci ze všech škol patřících do Tršic, pak řemeslnický spolek s praporem, spolek občanská beseda teč s praporem, pak hudebníci, Učitelstvo, mnoho knězu s p. Děkanem velko Týneckým, za nimi se kráčeli 3 družičky v černých šatech se závojem, prostřední nesla zlomenou svíci⁵⁵, pak kráčelo 8 nosičů, sousedu Tršických s rakví zemřelého, po straně 12 členu představenstva ze svícemi, za nimi přátelé a pak velký počet obecního kráječického na krchov, rakev byla ozdobena mnoha věnci, teč Tršická obec darovala zemřelému krásný věnec, který nad jiné vynikal, pak zemřelého pochovali při písni, kterou jemu zdejší Spěvácký Spolek zanotil a pustili do hrobu. Sláva a čest památce jeho.“⁵⁶

Sem patří i spor mezi zastupiteli obce a Daněckým, tehdy ještě kooperátorem, z roku 1867. Jedná se o zajímavý doklad tehdejších vztahů tršických obyvatel a farního úřadu. Šlo o to, že tršický kooperátor Daněcký údajně ve svých kázáních pravidelně vulgárně napadal obecní úřad. Jakmile to mělo trvat již delší dobu, podal 20. července 1867 Ambrož Bém (Böhm), tentýž muž, který psal citované zápisy z pamětní knihy, za představenstvo obce stížnost

---

⁵¹ Až v rámci ústupků českému národu, nespokojenému s výsledky rakousko-uherského vyrovnání, bylo povoleno založit na Moravě dvě česká gymnázia, v Brně a v Olomouci. Obě vznikla již v roce 1867. Dnes jde o Slovanské gymnázium v Olomouci a Gymnázium Brno, třída Kapitána Jaroše.

⁵² To však bylo pouze v kontaktu s venkovským prostým lidem. V učené debatě a mezi městským obyvatelstvem církev, nestačící se přizpůsobit filosofickému i společenskému vývoji, ztrácela autoritu. ⁵² KADLEC, str. 224.

⁵³ Uváděn různě: Daněcký, Daněky, Danieky, Daniecki, Daniecký...

⁵⁴ SOKA Olomouc, fond DÚ Velká Bystřice, *Matrika kněžní děkanátu*, i. č. 2, kart. 1.

⁵⁵ Zlomená svíce se tradičně coby symbol nenaplněného života nosila na pohřbech mladých lidí, kteří doposud nevstoupili v manželství. Tyto pohřby bývaly vystrojeny jako svatba. Zde byla použita proto, že kněz zůstává po celý život svobodným mužem.

⁵⁶ SOKA Olomouc, fond Archiv obce Tršice, *Pamětní kniha obce Tršic*, i. č. 76.

arcibiskupské konsistoři, která i přes ponížený tón, patřící k dobovému slohu, navrhuje poměrně razantní řešení: kooperátora „odstranit“. Ze stížnosti přesně uvádím část, po níž následuje výčet obvinění.

„Máme všelikou uctu před knězem, a velebná Konsistoř nám toho za pravdu, kdo jen poněkud poměry venkova zná, odepřít nemůže. Však nemůžeme připustit a doufáme že velebná Konsistoř s námi souhlasit bude, když naše velebné a veledustojné duchovenstvo, obzvláště vel. p. kooperator Daněky nadužívá své moci a dustojnosti kněžské k osnování prabídných agitací a denunciací mezi příbuznými, mezi občany, kde takřka patriarchální život zaveden jest.“

Problémem stížnosti však byl fakt, že 11. července, nedlouho před jejím podáním, proběhla v tršické farnosti kostelní a školská visitace, při níž se o případných potížích s kooperátorem nikdo z místních nezminil. Toto by bylo očekávatelné i v případě, že by měl Bém pravdu, zajisté to ale činilo celou věc poněkud podezřelou. Podobně nejspíše působil i fakt, že je pod stížností podepsán jen Bém sám, ačkoliv by se jednalo o věc zasahující většinu farníků, a není k ní přiložen žádný důkazový materiál.

Bém byl tedy 15. srpna předvolán k děkanovi do Velkého Týnce. Co se tam událo, není zřejmé, každopádně však byla stížnost stáhnuta. „*Místo dukazou on svou žalobu odvolal a žádal sám, aby tato žaloba v zapomenutí uvedena byla.*“⁵⁷

I přesto se konsistoř rozhodla případ náležitě prošetřit. Výsledkem bylo shledání Daněckého vzorným knězem a udělení pochvaly. Tím se celý případ uzavřel a Daněckému nijak nezabránil, aby se v roce 1875, když farář František Chalupa odešel do Velkého Týnce, stal po 22 letech na pozici kooperátora tršickým farářem.⁵⁸ Spory mezi samosprávnými jednotkami a farnostmi však nevymizely a později se v největší míře vyskytly zejména ve Vacanovicích, které po roce 1918 v celku odpadly od katolické víry.

Pořady služeb Božích, tedy vlastně knihy nedělních ohlášek, dochované v úplnosti od roku 1857, vypovídají o rozsahu farního života a množství nejrůznějších pobožností, které byly v tomto období konány. Zřejmá je provázanost se zemědělským a komunitním životem venkova, důležitá pro sepjetí člověka s církví, o čemž svědčí kupříkladu to, že se vykonávala procesí do polí a žehnání úrodě.

Krom dvou nedělních se týdně sloužily minimálně tři mše, mezi nimiž postupem času vzrůstal počet fundačních. Někdy se dokonce i ve všední den sloužily dvě mše. Jejich úmysly bývaly nejrůznější, pravidelně se sloužily na úmysl jednotlivých vsí (s četností zhruba odpovídající jejich velikosti), spolků (náboženských i občanských) a různých částí obyvatelstva (za mládence a panny, za stav manželský...). Každoročně se sloužila i mše za císaře Františka Josefa I. v den jeho narozenin. Dalšími pravidelnými pobožnostmi bývala také drobná duchovní cvičení, vykonávaná povětšinou jednou měsíčně v každé vsi, která však na konci

---

⁵⁷ Veškeré použité dokumenty k tomuto sporu: SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Kooperátoři*, i. č. 133, kart. 8.

⁵⁸ SOkA Olomouc, fond DÚ Velká Bystřice, *Matrika kněží děkanátu*, i. č. 2, kart. 1.

19. století postupně zanikla. Ve farním kostele taktéž probíhaly výstavy nejsvětější svátosti oltářní, adorace, litanie, modlitby růžence, křížové cesty, nešpory a vycházelo se z něj po svěcení svíc na četná procesí menší velikosti, často jen okolo kostela.

Pro některé duchovní úkony ve farnosti, kde dva kněží připadali na více než 3000 farníků, byla zapotřebí pečlivá organizace. Konkrétně je to vidět na povinných zpovědích v adventu a o velikonocích (děti se povinně zpovídaly i na začátek školního roku; ke všem zpovědím je vodili učitelé)⁵⁹. Farníci se ke zpovědím dostavovali po jednotlivých skupinách (chlapci, dívky, mládenci, panny, muži, ženy, děvečky, čeledíni) z jednotlivých vsí. Zpovědi však probíhaly rychlostí, neumožňující jakýkoliv obsáhlejší duchovní rozhovor, neboť se i přes promyšlenost tohoto systému v jednom dni dostavovalo ke dvěma zpovědníkům okolo dvou set zpovídáných. Vyzpovídáný člověk dostal zpovědní lístek. (Ten byl důležitým nástrojem kontroly „pravověrnosti“ v době rekatolizace, ale jeho použití stále přetrvávalo a kupříkladu ve školství mohlo představovat značný problém jej nemít.) Zpovědní lístky se pak po skončení povinných zpovědí hromadně vybíraly.

Pobožnosti o hlavních svátcích, Vánocích, Velikonocích a letnicích, začínaly už v brzkých ranních hodinách, kupříkladu na Boží hod vánoční se vyzvánělo již od čtyř hodin, a mnohdy trvaly přes celý den.

Zajímavostí je praxe při děkanských visitacích, které musela farnost provádět na vlastní náklady. Stravu děkana z Velkého Týnce tedy zajišťovala fara a mezi farníky se sháněl dobrovolník, který by byl ochoten děkana z Týnce dovést do Tršic, přepravovat ho mezi jednotlivými obcemi se školami či kaplemi a zavést ho zpět do Velkého Týnce. Takováto péče musela být pochopitelně co nejbezchybnější, jelikož na děkanových visitačních zprávách závisela prestiž farnosti a jejích kněží.

Každoročně v červenci se konala mariánská pouť celé farnosti na Svatý Kopeček jako připomínka požáru šindelové střechy kostela v roce 1839 a poděkování za to, že oheň nepronikl dovnitř chrámu, ani do věže. Později však, ač poutě stále probíhaly, upadla tato připomínka v zapomnění a nadále šlo zkrátka o venkovskou tradici. Poutě začínala mší v pět hodin ráno (některé roky o půl šesté) ve farním kostele a vyšlo se na Svatý Kopeček, kde se konala poutní mše. Na konci zástupu jely vozy pro ty, kteří neměli dostatek sil pro absolvování celé pouti. Návrat se konal pochopitelně pro velkou vzdálenost (z Tršic na Svatý Kopeček 14 kilometrů) až ve večerních hodinách.

Dokladem křesťanské pospolitosti tohoto období je také tisící výročí příchodu věrozvěstů svatých Cyrila s Metoděje na Moravu, slavené ve dnech 5. – 12. července 1863 na Velehradě. Šlo o velkolepou slavnost, jež byla vzedmutím duchovních a národních tužeb své doby. Bylo při ní přítomno padesát až sto tisíc poutníků nejen z Moravy⁶⁰, ale i z Čech, Slovenska,

---

⁵⁹ Od roku 1905 měli dokonce školáci povinnost účastnit třikrát týdně mší, začínajících o šesté hodině ranní.

⁶⁰ Jsou různé odhady počtu poutníků. Vychodil (viz poznámka níže) uvádí údaje od různých církevních činitelů, pohybující se mezi padesáti a sto tisíci. Dobový tisk jich uvádí šedesát tisíc. *Moravské noviny*. Brno: K. Winiker, 1858-1872. 54 (15).

Německa, Polska a jihoslovanských zemí. Na Moravě téměř z každé vesnice vyšlo procesí a mnozí poutníci ze vzdálenějších krajů dojížděli i po železnici. Velehrad samotný byl přeplněn nocležníky, stejně jako několik okolních obcí a pro poutníky bylo těžké se vůbec dostat do rozměrného kostela. Kázání (v různých jazycích) se vykonávala i venku na nádvoří. Mše (z nichž některé byly i s bohatým hudebním doprovodem) sloužilo 158 kněží u různých oltářů velehradského chrámu.⁶¹

Část tršických farníků také šla na tuto slavnost pod vedením kaplana Daněckého a ostatní ji oslavili v Tršicích, což je také popsáno v *Pamětní knize obce tršické*. Zápis svědčí i o tom, jak byly některé náboženské slavnosti spojovány i se světskou zábavou a v Tršicích měly spíše národní než církevní charakter.

„Šlo se tedy večer před 6. Červencem s hudbou a kostelními bubny a s národním praporem v čele na zákřovský kopec k boží muce, provolalo se třikrát sláva přede svatým Apoštolem, pak národu a vlasti, zpívala velehradská píseň⁶², pak všelijaké národní písně, jak „Kde Domov můj, Hej Slovane“ a jiné, střílelo se z moždířů, pouštěly se prskavky od ohňostrůjce Jozefa Böhma, kovářského tovaryše z Tršic, dleli jsme tam až blíže půlnoci, pak jsme se ubírali ve vzorném pořádku každý do svého domu; největších zásluh o uspořádání této slavnosti měli následující občané (soupis). Sluší poznamenati, že kněží jakožto odrodilci se nyní a potom, poněvadž se ta slavnost před svátkem provždy opakovala, s námi, nikdy nezúčastnili. Další den skoro ráno na úsvitě zvěstovala silná střelba, že nám nastal veleradostný den. Po celou hrubou mši svatou a odpoledne skrz celé požehnání hřímaly moždíře; navečer šlo zas procesí s hudbou po celém městečku a s hudbou a zpěvem velehradské písně a tak se skončila tato velkolepá slavnost, která nám dlouho v paměti zůstane; na památku obnovujem každoročně ten svatvečer před 5. červencem a přáli bychom sobě, aby i naši potomci tuto slavnost ke cti a slávě těm slovanským Apoštolům opakovali.“

4.9 Výstavba nového kostela

Rozměry starého kostela byly zcela neúnosné. *Popis duší*⁶³ ze 70. let 19. století udává, že tršické farnosti příslušelo 3663 katolických farníků, přičemž se ve farním kostele v neděli sloužily obvyklé dvě mše (ranní a hrubá). Je jasné, že při délce kostela 28 m se do něj nemohl potřebný počet věřících vměstnat. Spousta jich musela stát před kostelem, v oratoriu (modlitebně) a v zákristii. To, jak se věřící museli tísnit, dokládá i upomínka v nedělních ohláškách z roku 1867,⁶⁴ aby během mší nestáli na kruchtě a dokonce i na schodech k ní.

---

⁶¹ VYCHODIL, Jan. *Vzpomínky na cyrillo-methodějský rok 1863: obraz života náboženského a národního k 1050letému jubileu příchodu sv. Cyrilla a Methoděje na Moravu*. 2.vyd. Velehrad: Methoděj Melichárek, 1913. 340 s., str. 46 – 55.

⁶² Konkrétně se jedná o píseň „Ejhle, svatý Velehrad už září“, jejímž autorem je Jan Nepomuk Soukup.

⁶³ SOKa Olomouc, fond FÚ Tršice, *Popis duší*, i. č. 54 – 61. Tento dokument je prakticky malým sčítáním lidu. Jedná se o soupis všech obyvatel území farnosti (tedy i židů), rozepsaných podle vsí a domů.

⁶⁴ Tamtéž, *Pořad služeb Božích*, i. č. 46.

V roce 1853 prohlédla kostel komise z hospodářského úřadu olomoucké metropolitní kapituly, která však na kostele nařídila provést pouze takové opravy, aby mohl být v neměnné podobě nadále používán.⁶⁵ Kapitula s možností výstavby nového chrámu, či pouze jen zvětšení toho starého, dlouhou dobu nepočítala a dotovala pouze jeho opravy. V roce 1882 byly nákladem preláta metropolitní kapituly Vincence Ehrenburga nainstalovány na věž kostela nové hodiny.⁶⁶

Takovýto přístup kapituly farníky dovedl k dalším snahám. V roce 1855 se sešli zástupci přířazených obcí a sepsali dopis, v němž přímo žádali arcibiskupa Fürstenberga, aby mohl být tršický kostel, nedostačující pro tehdejších 3400 duší, rozšířen. Kapitulou nařízenou opravu navíc považovali za nedostačující pro starý kostel. („*On předce stisněným a v ustavě jakož při věži k pozorování jest k pádu náchylen zůstal.*“) Ani arcibiskup však farníkům nevyhověl.⁶⁷

Stavební fond, jehož vklady byly ukládány do tršické občanské záložny, byl založen již v roce 1871 za faráře Františka Chalupy, ale v prvních letech jeho existence byla stavba nového kostela jen vzdáleným snem, čemuž odpovídala i výše příspěvků, která v prvním desetiletí ročně nepřekračovala 300 zlatých.⁶⁸ Kapitál ale postupně narůstal, tedy byly již roku 1878 zakoupeny první pětiprocentní státní dluhopisy, které byly postupně nakupovány až do roku 1904, tedy prakticky do začátku stavby nového kostela. (Šlo o dluhopis obdobné těm, s nimiž se zřizovala zbožná nadání, viz kapitola o fundacích.)

Výstavba nového kostela byla v té době věcí nutnou, ale z finančních důvodů neproveditelnou. V roce 1889 se však několik měsíců poté, co byla šindelová střecha starého kostela nahrazena břidličnou, na tršický farní úřad dostala zpráva o existenci fundace Vincence Leopolda Grimma s jistinou 30 000 zlatých.⁶⁹

Vincenc Leopold Grimm, syn tršického purkrabího (správce kapitulního velkostatku), se narodil 4. dubna 1774 v Tršicích. Absolvoval gymnaziální studia u piaristů v Lipníku nad Bečvou a vysokoškolská studia v Olomouci. Od roku 1797 se pohyboval na různých pozicích ve státní správě. Během napoleonských válek byl jmenován komisařem u hlavního stanu ruského vojska, které doprovázel stovky kilometrů a byl u něj přítomen dokonce i během bitvy u Slavkova. Za své zásluhy během válek byl vyznamenán od císařského dvorního kancléře a navrátil se do státní správy. Později vystřídal vícero vyšších úřednických míst, ale natrvalo nakonec zakotvil v tzv. tajném kabinetu, tedy v císařském policejním aparátu. Byla mu udělena různá další vyznamenání, od císaře i papeže. Později byl povýšen do šlechtického stavu (stal se svobodným pánem ze Südenu) a zvolen do tyrolských zemských stavů. Byl také členem různých akademických společností. Svou politickou činnost ukončil za revoluce roku

---

⁶⁵ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

⁶⁶ Za Opava, pobočka Olomouc, MCO, Dodatky II, poř. č. 191.

⁶⁷ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

⁶⁸ SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Pokladní deník stavebního fondu*, i. č. 21.

⁶⁹ SOkA Olomouc, fond Kostelní konkurenční výbor Tršice, *Protokolní kniha*, i. č. 1.

1848 a zemřel 15. listopadu 1851 ve věku 78 let.⁷⁰ Jeho fundace, jejíž jmění připadlo tršickému kostelu až po úmrtí všech jeho potomků, rázem učinila ze zbožného přání, aby byl vystavěn nový kostel, bezprostřední realitu.

Před zahájením stavby nového kostela se konkurenční výbor⁷¹ zabýval otázkou, zdali je rozumné část nadačních výnosů vynakládat na opravy starého kostela, nebo by se měly bez výhrad ukládat pro účel stavby nového kostela. Jelikož bylo jasné, že do zahájení stavebních prací ještě uplyne několik let, byly nakonec menší částky z nadačního příjmu vynaloženy i na opravy starého kostela a fary.⁷²

V této době se výrazně zvýšily objemy příspěvků do stavebního fondu. Někteří bohatší sedláci a kněží přispívali i přes 1000 korun (500 zlatých), ale příspěvky pocházely i od těch nejhudších, kteří často přispívali společně vybrané drobné částky. Takto činily například vdovy z Tršic.⁷³

Intenzivní vybírání peněz na stavbu se nelíbilo obyvatelům Doloplaz, kteří shledali svou vesnici hodnou vlastního kostela. Došlo tedy k vyfaření Doloplaz a výstavbě tamního kostela na místě bývalé kaple. Kostel sv. Cyrila a Metoděje byl postaven v letech 1894 – 1896 a byl tedy dokončen dříve než nový kostel v Tršicích. Po Výklekách, které byly v polovině 19. století přiřazeny k Velkému Újezdu, který k nim leží blíže než Tršice, šlo o druhou obec, která přestala spadat pod tršickou farnost.

Když už bylo jasné, jaké jsou nároky farnosti na Grimmovu fundaci, byly postupně vypracovány tři návrhy budoucího kostela v Tršicích. První byl návrh olomouckého architekta Karla Starého, vypracovaný v roce 1894 v novobyzantském stylu. Jeho specifikem bylo, že měl být orientován opačně než současný kostel, tedy hlavním vchodem k tršickému zámku. Druhý byl návrh přerovského architekta Žáka, vypracovaný v roce 1901 a třetí novobarokní návrh pražského architekta Josefa Piskače, žijícího dlouhodobě ve Vídni, který vznikl až v roce 1905 a byl nakonec úřady a konkurenčním výborem přijat.⁷⁴

Stavba nového kostela začala fakticky už v roce 1902, kdy byly zahájeny dobrovolné dovážky stavebního materiálu tršickými sedláky. Nejvýznamnější položkou bylo 100 000 cihel, které darovala olomoucká metropolitní kapitula coby patron tršického kostela. Za počátek samotných stavebních prací lze určit 24. březen 1905, kdy přijeli stavitelé Sedláček z Gluchořaz (dnes v Polsku) a Hudec z Hranic. Tito byli vybráni z celkově osmi stavitelů, kteří se o tuto zakázku ucházeli. 27. března se začalo se strháváním břidlice ze střechy kostela a 31. března tam byla sloužena poslední slavná mše, Od té doby se bohoslužby konaly ve

---

⁷⁰ Obecní muzeum Tršice: *Vincenc Leopold Grimm, svobodný pán ze Südenu – vlastní životopis*. (V muzeu je uložen Stenzelův český překlad původní německé archiválie, již se mi nepovedlo dohledat.)

⁷¹ Kostelní konkurenční výbory vznikaly poté, co byl v roce 1874 zrušen dohled státu nad církví a farnosti si měly na své peníze dohlížet samy. Šlo o skupiny farníků, které úzce spolupracovaly se svým farářem a hlasovaly o tom, jak bude nakládáno s kostelními penězi.

⁷² SOkA Olomouc, fond Kostelní konkurenční výbor Tršice, *Protokolní kniha*, i. č. 1.

⁷³ SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Pokladní deník stavebního fondu*, i. č. 21.

⁷⁴ SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Stavba, vybavení a opravy kostela*, i. č. 99.

staré ovčárně poblíž zámku, která však byla k liturgickým účelům důstojně upravena a měla i vlastní malou zvoničku.

V průběhu stavby kostela byl obvykle přítomen jeden ze stavitelů, který řídil stavební práce. Piskač většinou přijížděl jednou do měsíce z Vídně na dvoudenní návštěvu, při níž zhodnotil, zdali jsou postavené části zhotoveny v dostačující kvalitě a s použitím techniky přeměřil některé vzdálenosti. Zejména na počátku stavebních prací byl Piskač často po provedeném přeměrování nespokojen a některé stavební práce musely být provedeny znovu. Pokud se vyskytly nějaké nečekané potíže, komunikovali s ním stavitelé a stavební výbor telegraficky. Stavebních dělníků bývalo většinou přítomno okolo osmdesáti. Mezi nimi býval zhruba stejný počet zedníků a nádeníků. V závislosti na aktuálně prováděných pracích bývali přítomni i odborní řemeslníci, kteří na rozdíl od zedníků byli, pokud to bylo možno, z Tršice a blízkého okolí. Později, kdy již byla dokončena většina hrubé práce, jejich počet pochopitelně vzrostl. Občas pracovalo i několik žen.⁷⁵

Stavitelům a architektu nebyla ponechána volná ruka. Stavba byla v každý pracovní den kontrolována zástupci stavebního výboru, který byl v době stavby kostela zformován z dřívějšího konkurenčního výboru, a u některých důležitých prací (například u pokládání základů pro věž) byl výbor dokonce přítomen celý. Nad stavbou taktéž často dohlížel farář Plachý,⁷⁶ jehož úsilím se vůbec uskutečnila. Objemy jeho české, latinské i německé korespondence s mnoha církevními i světskými úřady, soukromníky a firmami, nacházející se v různých archívních fondech, jsou i po sto letech obdivuhodné.

3. dubna byla rozkopána podlaha kostela kvůli hledání případných hrobů. Byly nalezeny tři lidské kostry, které byly následně pohřbeny na hřbitově. Není známo, z jakého období pocházely. 4. dubna 1905 přijel z Vídně architekt Piskač. Den nato se konala slavná mše s ním a oběma staviteli, po níž následovalo procesí na staveniště a první slavnostní výkop, který provedl farář Ferdinand Plachý.⁷⁷

V prvních týdnech byly značné potíže s nepřízní počasí. Někdy mrzlo a přicházel déšť i sníh, tudíž musely být práce často přerušovány. Vytyčování základů nového kostela probíhalo současně s bouráním toho starého a dobrovolníky byl postupně přivážen další materiál. Jakmile pominuly problémy s chladným počasím, začal působit potíže nedostatek vláh. Voda na stavbu byla brána z farské studny, v níž ale stále ubývalo vody, až se v některých dnech stávala zcela nepoužitelnou. Musela tedy být zkonstruována speciální nádrž, která jímala dešťovou vodu.⁷⁸

22. května proběhla při kanonické visitaci mše v ovčárně, po níž opět následovalo procesí na staveniště za zpěvu písně „*Chválu vzdávejme, Moravané*“, načež se konalo kladení a svěcení

---

⁷⁵ SOKA Olomouc, fond Kostelní konkurenční výbor Tršice, *Stavební deník kostela*, i. č. 2.

⁷⁶ Sám se účastnil schůzí konkurenčního a později i stavebního výboru.

⁷⁷ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

⁷⁸ SOKA Olomouc, fond Kostelní konkurenční výbor Tršice, *Stavební deník kostela*, i. č. 2.

základního kamene nového kostela,⁷⁹ který lze i dnes nalézt napravo od hlavního vchodu. Do kamene byla uložena památná listina. Světitelem byl olomoucký sídelní kanovník a probošt u svatého Mořice baron Josef Grimmenstein.⁸⁰ Přítomen byl i ThDr. Richard Špaček, přednášející dogmatiku na bohoslovecké fakultě v Olomouci,⁸¹ který pronesl slavnostní řeč. Účastnilo se velké množství lidu.

Stavba i svoz materiálu rychle postupovaly. V létě byla z Velké Střelné, dnes již zaniklé vsi, která musela po druhé světové válce ustoupit vznikajícímu vojenskému újezdu Libavá, objednána břidlice. V září byly zahájeny práce na klenbách a v říjnu byl vztyčen krov. Klenby byly dostavovány ještě v listopadu pod dokončeným krovem a vznikající střechou.⁸² 15. listopadu napadl první sníh a na zimu byly práce přerušeny.⁸³

17. března 1906 se začalo opět pracovat, ač se již účastnilo méně dělníků než při stavbě základů a zdí. Od dubna byl kostel omítán z vnější, od května pak zevnitř. Postupně přicházeli řemeslníci, kteří od června vykonávali jemnější práce, jako je například zasklívání oken. 28. srpna byla do věže vytahována železná zvonová stolice,⁸⁴ čemuž přihlíželo mnoho diváků. Dřevná kladka, která k tomu byla použita, ovšem praskla a mohutná kovová konstrukce padla k zemi. Naštěstí se nikomu nic nestalo, pouze byla poškozena omítka kostela.

Od začátku září se konaly výhradně práce na interiéru kostela. Byly dodány a instalovány varhany (viz kapitola o chrámové hudbě), postavena kazatelna a oltáře. Mnohé práce ještě nebyly v době svěcení kostela dokončeny. Kostel například neměl lavice a hodiny na věži. Pro nedostatek finančních prostředků byly také až do roku 1909 používány původní zpovědnice ze starého kostela.⁸⁵

Svěcení kostela bylo naplánováno na čtvrtek 18. října 1906. Světitelem měl být původně sám olomoucký arcibiskup František Bauer, ten se však musel pozdržet ve Vídni, což prý mezi farníky vzbudilo značnou nevoli. Proto jej zastupoval pomocný biskup a generální vikář Karel Wisnar. Ten přijel odpoledne dne 17. 10. Dostalo se mu velkolepého uvítání u slavobrány, zbudované na tršické návsi. Přítomni byli významní církevní hodnostáři, bohoslovci z Olomouce, starosta Jaroslav Bém se zastupitelstvem, spolky s prapory, farář Plachý

---

⁷⁹ ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, Dodatky II, poř. č. 191.

⁸⁰ Šlo o významného církevního hodnostáře, který byl po rezignaci olomouckého arcibiskupa Theodora Kohna v roce 1904 jedním z uchazečů o arcibiskupský stolec. JONOVÁ, Jitka. Obsazování biskupských stolic v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. Století na příkladu olomouckého arcibiskupství po rezignaci arcibiskupa Theodora Kohna. *Studia theologica*. 2012, **14**(1), 40 - 64.

⁸¹ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*. Richard Špaček byl absolventem Slovanského gymnázia.

⁸² Původní střechu z břidlice má tršický kostel dodnes.

⁸³ SOkA Olomouc, fond Kostelní konkurenční výbor Tršice, *Stavební deník kostela*, i. č. 2.

⁸⁴ Uvažovalo se, zdali zachovat původní dřevěnou zvonovou stolicí ze starého kostela. Pro její špatný stav však bylo rozhodnuto zakoupit novou. To, že se zvonové stolice přenášejí mezi kostely, není nijak nezvyklé. Kupříkladu barokní kostel na olomouckých Nových Sadech má renesanční zvonovou stolicí ze zaniklého kostela sv. Blažeje v Olomouci.

⁸⁵ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

s kaplanem a nepřeborné davy farníků. Konala se pobožnost hodiněk v ovčárně, kde byly vystaveny ostatky svatých Florence a Severina. Následně se konalo procesí na hřbitov. Tam měl slavnostní řeč biskup Wisnar. Večer se dle programu konalo *zastaveníčko*. Dnes již není zřejmé, co tím bylo myšleno.

Ve slavnostní den 18. října se vstávalo v pět hodin. Proběhlo slavnostní kázání týneckého arcikněze Jiřího Lásky, po němž v půl osmou nastalo samotné svěcení a pontifikální mše. Okolo poledne se konal koncert duchovní hudby. Pro 32 vážených hostů byl připraven oběd na faře. Odpoledne se konalo biřmování 220 dětí z Tršic i okolí, které byly předtím vyzkoušeny, tršické ve škole a přespolní v kostele. V předvečerních hodinách byly ostatky svatých zazděny do hlavního oltáře a opět s velikou slávou se konal odjezd biskupa Wisnara.⁸⁶

Dle odhadu faráře Plachého stála samotná stavba kostela 120 000 korun a vnitřní výbava 50 000 korun. Interiér byl dokončován až do roku 1913 a umělecké vymalování kostela provedl až v roce 1933 akademický malíř Jano Köhler.⁸⁷ Od té doby se podoba kostela nijak výrazně neměnila.

Na poměry našeho venkova se jedná o stavbu nebývalých rozměrů, pro dobu, kdy byl téměř každý z obyvatel taktéž farníkem, však zcela vhodných. Dnes je ale pro pár desítek věřících příliš rozměrný a je značně problematické ho udržovat v přijatelném stavu.

---

⁸⁶ Použité zdroje pro popis událostí svěcení kostela: SOkA Olomouc, fond Archiv obce Tršice, *Pamětní kniha obce Tršic*, i. č. 76.; SOkA, fond Farní úřad Tršice, *Stavba, vybavení a opravy kostela*, i. č. 99; ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, Dodatky II, poř. č. 191; Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

⁸⁷ SOkA Olomouc, fond Archiv obce Tršice, *Pamětní kniha obce Tršic*, i. č. 76.

5 ZÁZEMÍ FARNOSTI

5.1 Kooperátoři

Když byla v Tršicích roku 1676 obnovena samostatná duchovní správa, nebyl doposud na Moravě dostatek kněžstva, ač se církevní instituce horlivě snažily navýšit jeho počty. Tršický farní obvod, sahající až k Výklekám a Daskabátu, vyžadoval v době rychlého růstu počtu obyvatel pro efektivní pastorační činnost krom samotného faráře i kooperátora, kterého se mu však nemohlo z řad farního kléru dostat. Prvními pomocnými kněžími na tršické faře byli tedy v prvních letech 18. století příslušníci olomouckých řeholních řádů (konkrétně dominikáni, františkáni, kapucíni a minorité), kteří zpravidla nepobyli déle než několik týdnů. Až v roce 1710, nebo 1711 se na tršické faře objevil Jan Studinka, první kooperátor z řad farního kléru.⁸⁸ Od 20. let 18. století až do jeho konce bývali v Tršicích většinou dva kooperátoři. Od té doby vždy jeden kaplan, dokud pozice pomocného kněze v tršické farnosti nezanikla.

Postavení kaplanů a kooperátorů (náplní práce podobné funkce, lišící se pouze příjmem, přičemž kooperátoři byli placeni hůře než kaplani) v 18. století bylo nezáviděníhodné, ale jednalo se pro většinu novokněží o jediný způsob, jak se po mnoha letech odříkání stát farářem, který může disponovat celým obročním příjmem, což však nemusel být úspěch, získal-li takovýto kněz nevýnosné beneficium. Pomocné farní kněžstvo se svým příjmem vyrovnalo námezdním dělníkům. Měštští řemeslníci, z jejichž rodin často nižší klérus pocházel, vydělávali obvykle více.⁸⁹ Tyto tíživé podmínky byly dány i tím, že kooperátor byl placen z beneficiálních příjmů a jakékoliv navýšení kooperátorova platu by znamenalo snížení příjmu faráře. Kooperátorovi se tedy jen zřídkakdy dostalo vyššího platu než předepsaných 150 (později 200) zlatých. Další věcí, která činila pozici kooperátora značně nepohodlnou, byly časté změny jejich umístění, obvyklé až do konce 18. století.

V jeho první polovině se průměrná délka pobytu kooperátora na tršické faře pohybovala mezi dvěma a třemi lety.⁹⁰ Praxe častých změn jejich sídel je však zřejmá ještě v životě Antonína Juříčka, který byl v letech 1819 – 1831 tršickým farářem. Narodil se v roce 1769, ordinován byl v roce 1795 a než se stal roku 1806 vikářem při metropolitním chrámu v Olomouci, vystřídal čtyři kooperátorské a dvě administrátorské pozice⁹¹. Život Šimona Smejkal, který ho ve funkci tršického faráře vystřídal, je již typickou ukázkou praxe 19. století, kdy se kněz obvykle stával farářem benefícia, na němž předtím působil dlouhá léta jako kooperátor.

---

⁸⁸ ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, *Matrika tršické farnosti 1709 – 1784*, i. č. 8285. Čerpám z přibližných délek pobytů kooperátorů dle duchovních úkonů, zanesených v matrice.

⁸⁹ ZUBER, Rudolf. *Dějiny olomoucké arcidiecéze. Díl 4, Osudy moravské církve v 18. století: 1695-1777*. Vyd. 1. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987-2003. 2 sv., str. 201. ISBN 80-7266-156-6.

^{90 90} ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, *Matrika Tršické farnosti 1709 – 1784*, i. č. 8285.

⁹¹ V dané době byl administrátor dočasným správcem farnosti, většinou po úmrtí tamního faráře.

Narodil se v roce 1786, ordinován byl roku 1809 a až do roku 1820 sloužil jako kooperátor v Tršicích. Následně byl do roku 1832 farářem v Měrotíně, odkud se již jako farář vrátil na tršické beneficium, kde sloužil až do své smrti v roce 1839.⁹² Spousta z pozdějších farářů byla nejprve tršickými kooperátory (Jan Daněcký, Ferdinand Plachý, Ferdinand Jiříčný...⁹³

Z roku 1850 se dochovala Tabulka duchovních prací (*Tabella laborum apostolicorum*)⁹⁴, dokumentující rozdělení úkolů mezi faráře Libora Čecha a kaplana Ignáce Mráčka. Ačkoliv rozdíl mezi počtem duchovních úkonů nebyl valný (370 u faráře a 418 u kaplana), ty farářovy vyžadovaly menší námahu, jelikož se jednalo výhradně o takové, pro jejichž vykonání nebylo třeba opouštět Tršice, tedy zejména sňatky a katechezi v kostele a ve škole. Naopak většinu pohřbů, konajících se v té době na hřbitově u 2 km vzdálené kaple svaté Kunhuty, a veškerou katechezi v menších obcích, vykonával kaplan, stejně jako většinu křtů, nejfrekventovanějších duchovních úkonů. Nelze však faráře Čecha odsoudit jako zahaleče, přenechávajícího většinu práce kaplanovi, neboť pochopitelně musel obstarávat většinu prací světského a administrativního charakteru, což mohlo být zejména v době vyvazování desátek značně náročné. Je třeba přihlídnout taktéž k tomu, že Liboru Čechovi bylo v době vzniku tabulky již 63 let.

5.2 Starý kostel

Starý kostel v Tršicích byl v podobě, v jaké se dochoval až do roku 1905, v základech gotickou stavbou, která však po vypálení švédskými vojsky v roce 1642 získala barokní vybavení. Poničení bylo fatální. Obnova trvala dlouhých dvacet let a v pohnuté době poloviny 17. století museli rekonstrukci provést tršičtí obyvatelé na vlastní náklady. Jak kostel vypadal před švédským vpádem, není možné určit pro rozsah této přestavby a z dnešního pohledu nedostatečný průzkum starého kostela před jeho zbouráním v roce 1905. Při něm byly nalezeny tyto pozůstatky jeho původní podoby: několik zazděných gotických oken a tři hroby, umístěné pod podlahou kostela.⁹⁵ Tyto hroby však byly samostatné; kryptu v pravém slova smyslu tršický kostel nejspíše nikdy neměl. Starý kostel mohl pocházet nejdříve z konce 13. století a spekulace o tom, že by v Tršicích dříve stála nějaká starší sakrální stavba, jsou nepodložené, ačkoliv Tršice již existovaly dlouhou dobu před první zmínkou o farnosti.

Starý kostel stál do pravého úhlu ke kostelu současnému. Hlavní vchod, umístěný pod věží, byl na západě (na straně radnice) a oltář stál na východě (na straně fary). Tato poloha činila tršické náměstí, na němž se dokonce od roku 1820 konaly trhy⁹⁶, výrazně větším, než je v současnosti. Vnější podoba kostela je zřejmá z fotografie, umístěné v depozitáři tršického obecního muzea. Z interiéru jsou tamtéž dochovány pouze fotografie kněžiště a hlavního

---

⁹² SOkA Olomouc, fond DÚ Velká Bystřice, *Matrika kněží děkanátu*, i. č. 2, kart. 1.

⁹³ Dokumenty z pozůstalosti Marie Najmanové.

⁹⁴ SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Tabulka duchovních prací*, i. č. 128, kart. 8.

⁹⁵ Dalším, nepřilíživ významným nálezem byla uherská stříbrná mince z roku 1617. Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

⁹⁶ SOkA Olomouc, fond Archiv obce Tršice, *Listina Františka I.*, i. č. 1.

oltáře (viz přílohy). Pro jeho vykreslení tedy poslouží několik popisů, vytvořených tršickými faráři, z nichž nejpodrobnější se nachází ve farním inventáři z roku 1804:⁹⁷

Kostel je z většiny kamenný se střechou pokrytou šindelem. Strop je v lodi i na kůru s malými varhanami, stojícím na sloupcích, klenutý a podlaha z namodralého (*bläulich*) kamene. Zákristie je na evangelní straně (nalevo při pohledu od vchodu) a nad ní repositorium (*Sachensteg*, místnost sloužící k uložení kostelního vybavení), odkud se vchází na kazatelnu. Na epištolní straně (napravo při pohledu od vchodu) je oratorium (oratoř), tedy modlitebna, určená pro menší pobožnosti či setkání duchovních společenství. Kostel má osm oken z tabulkového skla.

Chrámová loď je vybavena sedmnácti lavicemi, dvěma zpovědnicemi (jedna pod kůrem, druhá pro nedostatek prostoru v repositoriu) a křtitelnicí s měděnou mísou a soškou svatého Jana⁹⁸, umístěnou poblíž kazatelny. Hlavní oltář je s obrazem narození Panny Marie, bez datace a jména malíře. Boční oltáře, taktéž bez datace a jména malíře, jsou: na epištolní straně zasvěcený sv. Valentýnovi a na evangelní straně zasvěcený sv. Janu Nepomuckému. Všechny oltáře jsou zdobeny mramorováním.⁹⁹ Kostel dále disponuje osmi přenosnými oltáříky s biskupským posvěcením (*von der Bischöflichem Gnaden geweyhten versehen*).

Na fotografii interiéru kostela z obecního muzea v Tršicích (viz přílohy) je zřejmá jistá neuspořádanost, daná tím, jak se celkové vzezření kostela vytvářelo postupně a ne na základě pečlivě vypracovaného projektu jako v případě současného chrámu. Každopádně však šlo o stavbu památkově cennou, a ačkoliv je jasné, že podmínkám počátku 20. století nemohla dostačovat, je na škodu, že nedošlo před zbouráním alespoň k její náležité dokumentaci a není dochována žádná fotografie, zobrazující celý interiér.

Vnější délka kostela byla 28 metrů, vnitřní délka od zákristie po kůr 21 metrů a vnitřní šířka 8 metrů.¹⁰⁰

5.3 Hřbitov

Hřbitovy byly od nepaměti zakládány v blízkosti kostelů a zejména v hornatých oblastech, kde se kostely tradičně stavěly na pahorku nad vsí a kde rozšiřování hřbitova nebylo omezeno okolní zástavbou, takovéto hřbitovy zůstaly dodnes. V nížinách se jich dodnes dochovalo jen málo a bývají k vidění výhradně tam, kde kostel stojí na kraji vsi (na Hané například ve Štěpánově).

---

⁹⁷ SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Inventář a memorabilia*, i. č. 99, kart. 1. Existuje i opis pro konsistoř, který je lépe čitelný, ale neobsahuje pozdější memorabilia, psaná farářem Liborem Čechem, v nichž si nařiká na situaci po revoluci v 1848. ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, kart. 8309.

⁹⁸ Tradičně jde o sv. Jana Křtitele.

⁹⁹ Část hlavního oltáře je doposud k vidění v kapli sv. Kunhuty, kam byla přesunuta po zbourání starého kostela.

¹⁰⁰ Obecní muzeum Tršice, *Z historie tršického kostela*.

Tršice v tomto ohledu nebyly výjimkou a stáří zdejšího původního hřbitova, stejně jako v případě kostela, nelze určit. Archeologický výzkum na návsi, jejíž povrch byl značně pozměněn výstavbou současného kostela v letech 1905 – 1906, nebyl nikdy proveden. Pravděpodobná je však nepřetržitá tradice pohřbívání u kostela od jeho vzniku, to je nejspíše v druhé polovině 14. století, minimálně do počátku 17. století, kdy tršická farnost zanikla.

Dokud tršický kostel stál, ačkoliv neměl vlastního faráře, byly v něm zřejmě odbývány pohřební mše, k nimž penčický farář dojížděl, a pohřbívalo se pak na hřbitov u kostela. Situace po roce 1642, kdy byl tršický kostel i s farou vypálen švédskými vojsky, však vyvolává několik otázek, na něž prameny neskýtají žádnou odpověď. Karel Stenzel tedy uvádí tuto spekulaci, neposkytující žádný zcela uspokojivý závěr:

Cesty v okolí Tršic v 17. století, jak uvádí téměř všechny žádosti o obnovení samostatné duchovní správy v Tršicích, bývaly v mizerném stavu a mnohé z nich byly v některých ročních dobách téměř neschůdné. Bylo by tedy naprosto neúnosné, aby byli nebožtíci i z nejbližších osad (Daskabát je od Penčic vzdálen 10 km.) přenášení k pohřbu do Penčic. Jsou tedy dvě možnosti, jak mohlo v této době pohřbívání probíhat:

1. Pohřební mše se sloužily u svaté Kunhuty a pohřbívalo se buďto v její blízkosti, kde býval hřbitov v pozdějších obdobích, nebo u pobořeného kostela. Tato kaple byla nejsevernějším místem v penčické farnosti, kde mohla být mše sloužena.

2. Pohřbívalo se u pobořeného kostela, proti všem pravidlům však beze mše. Vzhledem k neochotě některých penčických farářů pečovat o tršickou část svého farního obvodu je možné i toto.

Po dostavění tršického kostela v roce 1662 již mohly pohřby opět probíhat dřívějším způsobem.

U svaté Kunhuty byl v následující době zřejmě jen nouzový hřbitov, určený k pohřbívání obětí nakažlivých nemocí, náhle zemřelých a cizích mrtvých, jako byl kupříkladu neurčitelný počet ruských vojáků v roce 1805. O jejich pobytu v Tršicích se nedochoval žádný záznam. V dřívějších dobách byl pouze ve zdi, obklopující bývalý hřbitov u svaté Kunhuty, k vidění kamenný blok s pravoslavným křížem a letopočtem 1805. To, že se jednalo o ruské vojáky, je tedy vysoce pravděpodobné, ale potvrdit to s naprostou jistotou nelze. U svaté Kunhuty se také pohřbívalo nějakou dobu poté, co byly kostel a fara v roce 1758 poničeny pruským vojskem.¹⁰¹

Josef II. postupně vydal několik nařízení, jimiž nejprve ve městech a následně i na venkově nařídil z hygienických důvodů zrušit dosavadní hřbitovy u kostelů, obklopené zástavbou, a vytvořit nové za hranicemi měst a vsí. Ve městech, kde byly hygienické problémy největší,

---

¹⁰¹ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, Matrika Tršické farnosti 1708 - 1784, i. č. 8285, pag. 946.

se tyto předpisy ujaly rychle a kupříkladu v Olomouci byl hřbitov u sv. Mořice, ležící v místech dnešního obchodního domu Moritz, zrušen již v roce 1785.¹⁰²

Trvalo dlouhá léta, než byl i v Tršicích založen nový hřbitov dle těchto směrnic. To se stalo někdy na počátku 19. století, kdy se hřbitov u svaté Kunhuty stal regulérním pohřebištem tršické farnosti. Tento hřbitov však svou velikostí nestačil a musel být roku 1825 rozšířen o kus farského pole.¹⁰³ Takto rozšířený hřbitov byl ohraničen dodnes stojící kamennou zídou. I přesto stále nebyla jeho velikost dostačující.

V roce 1855 se v Tršicích konala visitace olomouckého arcibiskupa Bedřicha z Fürstenberka, který zjistil, že je hřbitov, příliš vzdálený od Tršic a nedosahující potřebných rozměrů natolik nevhodný, že musejí být mrtví předčasně exhumováni a nařídil faráři Liboru Čechovi, aby našel místo ke zřízení nového hřbitova.¹⁰⁴ Nedostatečné podmínky hřbitova u svaté Kunhuty potvrdila i zpráva okresního úřadu v Lipníku.¹⁰⁵ Roku 1857 byl tedy na místě bývalé obecní stodoly založen současný hřbitov, v jehož středu byl zbudován kříž s tímto nápisem: „*Tento Kříž jest nákladem všech fárniku Tršických postawen w Roku 1857.*“

5.4 Varhany a chrámová hudba

Do 18. století bývalo zvykem používat v chrámové hudbě trouby a tympány.¹⁰⁶ Postupně je však i na venkově nahrazovaly varhany. Tršická farnost ještě v 60. letech 19. století vlastnila dvě „*staré trouby*“, dost možná pocházející právě z doby před zbudováním varhan.¹⁰⁷

Kdy se v Tršicích objevily první varhany, nelze s jistotou říci. První doložené byly sice postaveny až kolem roku 1759¹⁰⁸, ale z roku 1771¹⁰⁹ pochází zmínka o varhanách u sv. Kunhuty, jejichž píšťaly jsou však ukradeny. Je nepravděpodobné, že by byl v 18. století zakoupen takovýto nástroj výhradně pro filiální kapli, kde se sloužilo jen několik mší do roka a kde se zatím ani běžně nekonaly pohřby. Z toho tedy vyplývá, že ony rozkradené varhany dosti možná pocházely z tršického kostela, odkud byly přesunuty při nákupu dalšího nástroje okolo roku 1759. Jedná se však jen o nepodloženou spekulaci a není možno určit, o jaký druh varhan se jednalo. Mohl to být kupříkladu pozitiv nejmenších rozměrů, který pocházel odjinud než z farního kostela.

---

¹⁰² Vznikl tak nový hřbitov za Terezkou branou, který svému účelu sloužil až do konce 19. století, kdy byl založen centrální hřbitov v Neředíně. TICHÁK, Milan. *Vzpomínky na starou Olomouc*. V Olomouci: Votobia, 1997. 189 s., str. 167. ISBN 80-7198-184-2.

¹⁰³ SOKA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Hřbitov*, i. č. 101, kart. 2.

¹⁰⁴ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

¹⁰⁵ SOKA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Hřbitov*, i. č. 101, kart. 2.

¹⁰⁶ ZUBER, Rudolf. *Dějiny olomoucké arcidiecéze. Díl 4, Osudy moravské církve v 18. století: 1695-1777*. Vyd. 1. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987-2003. 2 sv., s. 190. ISBN 80-7266-156-6.

¹⁰⁷ SOKA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Hlavní účetní kniha kostela (s inventářem)*, i. č. 6.

¹⁰⁸ SEHNAL, Jiří. *Barokní varhanářství na Moravě. Díl 2., Varhany*. Vyd. 1. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2004. 293 s., [33] s. barev. obr. příl. Prameny k dějinám a kultuře Moravy; č. 10, s. 182. ISBN 80-7275-052-6.

¹⁰⁹ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

V každém případě je však jisté, že okolo roku 1759 byly do Tršic zakoupeny jednoduše manuálové varhany se sedmi rejstříky na manuálu a dvěma na pedálu, dokonce i se šestnáctistopým subbasem, o celkové ceně 290 zlatých, postavené olomouckým varhanářem Františkem Horčíčkou¹¹⁰. Péče o varhany v této době nebyla povětšinou na dobré úrovni a prostředí starého kostela nástroji zcela jistě nesvědčilo. Dochoval se dopis¹¹¹ z roku 1822, v němž olomoucká kapitula dovoluje provést na varhanách opravy v ceně 87 zlatých 21 krejcarů. Zmiňuje se, že varhany potřebují krom vymetení prachu a naladění i další opravy. Již o jedenáct let později, v roce 1833 však byly staré varhany téměř nepoužitelné a bylo rozhodnuto o instalaci nových, pocházejících z dílny olomouckého varhanáře Jana Nepomuka Ignáce Staudingera, jejichž cena činila 987 zlatých 30 krejcarů. Část nákladů byla uhrazena z peněz nastřádaných od farníků, část olomouckou metropolitní kapitulou. Náklady spojené s ubytováním varhanáře a pomocných řemeslníků zaplatil sám farář Šimon Smejkal. Rejstříková dispozice těchto varhan se bohužel nedochovala, ale vzhledem k tomu, že bylo pro jejich výstavbu nutné vybourat část zdiva¹¹², lze předpokládat, že byly větší než předchozí nástroj.

Tyto varhany byly v roce 1901, kdy již bylo jasné, že dojde k výstavbě nového kostela, nefunkční a s povolením olomoucké arcibiskupské konsistoře byly demontovány. Jako dočasná náhrada bylo za 500 korun zakoupeno harmonium¹¹³, které se používalo až do instalace současných varhan do nového kostela v září 1906. Tyto varhany se dvěma manuály, pedálem a 24 rejstříky¹¹⁴, postavené firmou kutnohorského varhanáře Jana Tučka za 8000 korun, byly celé darem Občanské záložny v Tršicích. Rekvisice v průběhu první světové války se netýkaly pouze zvonů, nýbrž i varhanních píšťal, jež byly taktéž roztavovány pro účely zbrojního průmyslu. Z tršických varhan byly zabaveny píšťaly prospektu, tedy přední, viditelné řady. Obnoveny byly až v roce 1927¹¹⁵. Jelikož v době vzniku varhan nebyly ještě Tršice elektrifikovány, byly měchy zdvihány manuálně kalkantem (měchzdvihačem), a to až do třicátých let, kdy byl do kostela zaveden elektrický proud.

Zde je vhodné mluvit i o současnosti. Dnes jsou mohutné varhany používány při nedělních bohoslužbách a jednou ročně při hodovém koncertu duchovní hudby. Při tomto vystoupení na ně v posledních letech hraje Jan Gottwald, varhaník na Svatém Kopečku u Olomouce. V roce 2017 zazněl dokonce i majestátní *Chorál č. 3 v a moll* Césara Francka. Bohatou tradici měl při tršickém chrámu i sborový zpěv.

---

¹¹⁰ Jiří Sehnal uvádí celou rejstříkovou dispozici těchto varhan, pocházející z archivního fondu metropolitní kapituly.

¹¹¹ SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Varhany*, i. č. 32., kart. 2. „*Nebst Ausstaubung und Stimmung mehrere reparaturen bedarf.*“

¹¹² ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, Dodatky II, poř. č. 191

¹¹³ SOkA Olomouc, fond Farní úřad Tršice, *Varhany*, i. č. 32, kart. 2. V archivním fondu se nachází povolení kapituly pro nákup harmonia. Staré varhany zmíněny jako „*organum corruptum ex Sanctuario removendum*“

¹¹⁴ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

¹¹⁵ ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, Dodatky II, poř. č. 191.

Kromě tradičního literáckého zpěvu byl v tršicích roku 1860 založen i světský pěvecký sbor „*Hlahol*“, v dřívějších dobách uváděný zkrátka jako „*zpěvecký spolek*“. Účastnil se různých církevních i světských slavností a pohřbů významných osobností oblasti. V druhé polovině 20. století byl jeho klíčovou osobností tršický varhaník a učitel hudby Břetislav Vybíral (nar. 1919). Po jeho smrti v roce 2001 sbor krátce vedl Jan Gottwald, ale již za dva roky se rozpadl.¹¹⁶

Nejsou doklady o tom, jaký kancionál se ve starších dobách v Tršicích používal. Ani seznam knih tršické fary, pořízený farářem Liborem Čechem v roce 1855 neposkytuje odpověď na tuto otázku. Od 50. let 19. století byl každopádně užíván *Katolický kancionál* Tomáše Bečáka a na něj navazující řada kancionálů olomoucké arcidiecéze.

---

¹¹⁶ Kostel Narození Panny Marie. *Obec Tršice* [online]. 2012 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://trsice.cz/trsice/kostel.html>. Na webu obce je důkladně popsána činnost sboru v průběhu 20. století.

6 FARNÍ EKONOMIKA

6.1 Farní ekonomika v době desátkové

Před revolucí roku 1848, v jejímž důsledku došlo k celkovému vyvázání z poddanských povinností, a to včetně těch církevních, tvořilo příjmovou základnu farního kléru obročí (beneficium, prebenda), souhrn ekonomických povinností farníků vůči faráři. Veškeré příjmy faráře tedy až na některé výjimky, tršické farnosti se netýkající (fary dotované vrchností, nebo od doby Josefa II. z církevního fondu¹¹⁷), pocházely z území jeho farnosti. Rozsah veškerých povinností farníků, určený jejich počtem i výší dávek, která se často propastně lišila i v sousedních farnostech, určoval výnosnost, a tedy i atraktivitu konkrétního benefícia. Je tedy zřejmé, že úbytek obyvatelstva po třicetileté válce, kdy zůstalo mnoho usedlostí, na něž byl vázán desátek, opuštěno, způsobil v benefičiálních příjmech značnou trhlinu. Dle kanonického práva měl sice farář tu část benefičiálního příjmu, kterou sám nespotřeboval na uhrazení nutných životních nákladů, věnovat na zbožný účel, ale v praxi se to nikdy nevykonávalo¹¹⁸, tudíž byly mezi příjmy jednotlivých benefičií hluboké rozdíly. Na některých městských farážích nebo poutních místech se život na faře mohl vyrovnat životu šlechty, ale byla i spousta far, kde kněz sotva dosahoval existenčního minima a jeho příjmy byly o poznání nižší než u městských řemeslníků a úředníků, z jejichž rodin farní klérus do konce 18. století většinou pocházel¹¹⁹¹²⁰.

Základním příjmem faráře byl desátek. V době od 17. století, do níž jsou víceméně vysledovatelné příjmy tršického benefícia, již dávno netvořil středověký desátý díl úrody a na církevní dávky vydal sedlák zhruba jen dvě procenta ze svých příjmů¹²¹. Desátek byl

---

¹¹⁷ Josef II. podporoval zřizování nových farností a lokálních kaplanství i tam, kde nebylo možné, aby se kněz uživil. Vzniklý finanční rozdíl se pak dotoval z náboženského fondu, zřízeného z majetků, které byly zabaveny zrušeným klášterům.

¹¹⁸ PUMPR, Pavel. Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách: na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století. Vyd. 1. Brno: Maticе moravská, 2010. 421 s., [16] s. barev. obr. příl. Knižnice Maticе moravské; sv. 31., str. 184. ISBN 978-80-86488-73-8.

¹¹⁹ Stav byl v možnostech církevní kariéry rozhodující. Selští synové se v době nevolnictví k církevnímu povolání téměř nedostávali. Většina far byla obsazena knězi z rodin měšťanů, případně venkovských úředníků. Příkladem je Jan Grimm, jezuita z rodu tršických purkabích. Při dobrých schopnostech a vybudovaných stycích se však mohl měšťanský syn stát až opatem kláštera. Nejvyšší církevní funkce ovšem šlechtický původ vyžadovaly. ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. V.* Vyd. 1. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2008. 414 s., str. 89. ISBN 978-80-7266-301-9.

¹²⁰ Dobře to ilustruje matrika olomoucké university z let 1576 – 1640 (zápisy z let 1576-1589 neúplné), jež před nedávnem vyšla knižně. Ta obsahuje jen dva studenty z Tršic, jednoho z Výklek a jednoho z Doloplaz (může však jít i o Doloplazy u Nezamyslic). SPÁČILOVÁ, Libuše, ed. a SPÁČIL, Vladimír, ed. *Nejstarší matrika olomoucké univerzity z let (1576) 1590-1651 = Die älteste Matrikel der Olmützer Universität aus den Jahren (1576) 1590-1651.* 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 433 stran. ISBN 978-80-244-5116-9.

¹²¹ Zdrojem ohromného kapitálu klášterů, církevních úřadů a hodnostářů byly povětšinou jejich vlastní velkostatky a poddaní, u nichž daná církevní organizace plnila stejnou roli jako jinde světská vrchnost. Takto byla kupříkladu olomoucká metropolitní kapitula vrchností Tršic a proslulý velehradský klášter vrchností

faktickou výplatou za duchovní úkony, tedy ho krom faráře mohli přijímat i jiní zaměstnanci kostela a přidružené školy. V Tršicích skromný desátek dostával i kantor (*ludirector*), tedy školní učitel, obstarávající i kostelní zpěv a od doby, kdy byly do tršického kostela instalovány první varhany, zřejmě i hru na ně. V tršické farnosti byl desátek až do počátku 19. století vyplácen ze rži a žita stejnou měrou, ve formě nevymláčeného obilí¹²². Dále se odevzdávala menší množství vajec a peněžní dávka „za sýr“ (*an Käse*), která byla pozůstatkem letníku, čili dávky sýrů faráři, vyplácené tradičně o letnicích. Ačkoliv naturální dávky zajišťovaly faráři poměrně stabilní ekonomické postavení, jeho pozice vůči zbytku obyvatelstva se vzhledem k rostoucím výnosům soukromých zemědělců postupem času zhoršovala.

Na přelomu 17. a 18. století ještě v některých farnostech existovala coby pozůstatek středověkých feudálních vztahů i církevní robota,¹²³ ta však postupem času zanikla a v tršické farnosti není doložena.

Povinnosti vůči beneficiu byly většinou středověkého původu a jen zřídka lze nalézt nějaké doklady o jejich zavedení. Udržovaly se dle různých dokumentů, ale je pochopitelné, že sedláci i vrchnost se snažili klérus odírat o příjmy a byla snaha takovéto povinnosti umenšovat.

Dalším více, či méně důležitým zdrojem výdělku beneficia byly výnosy z vlastního hospodářství. Od středověku dostával každý nově vzniklý kostel alespoň jednu louku a bývalo zvykem, že k faře náležely i polnosti, zahrada a chov dobytka. Tršická fara mívala přinejmenším několik krav a koní¹²⁴, zahradu a různé polnosti. Výnosnost vlastního hospodářství však závisela krom pracovní síly, kterou bylo možno mimo použití osazenstva fary i najímat, také na ochotě konkrétního faráře věnovat se rozmnožování hospodářských příjmů na úkor času věnovaného duchovní správě. Na tršické farnosti nebyla v době desátkové zemědělská činnost příliš intenzivní, o čemž svědčí i to, že její největší pole (6 měřic) leželo celé století po obnovení samostatné duchovní správy ladem.

Některá beneficia, zejména ta méně výnosná, byla dotována vrchností, ale i na těch, kde byla ekonomická situace příznivější, mohly být vrchností přislíbeny dávky, zlepšující postavení faráře. Olomoucká metropolitní kapitula coby patron tradičně dávala faráři dva provázky

---

Doloplaz. ZUBER, Rudolf. *Dějiny olomoucké arcidiecéze. Díl 4, Osudy moravské církve v 18. století: 1695-1777*. Vyd. 1. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987-2003. 2 sv., str. 196 – 197. ISBN 80-7266-156-6.

¹²² Jen mlýn Hambálek (dnes znám spíše jako Dolní mlýn), stojící poblíž kaple sv. Kunhuty, tradičně vyplácel desátek v mouce. Daskabát od počátku 19. století odváděl desátek v penězích a od roku 1840 se část vyplácela ve vymletém obilí. SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Desátky – fase a vyvázání*, i. č. 117, kart. 5.

¹²³ PUMR, str. 204 – 206.

¹²⁴ Napovídá tomu dispozice jejich hospodářských budov. V 70. letech 19. století je v obsáhlém inventáři farní budovy, sepsaném farářem Daněckým, uvedena stáj pro jeden pár koní a několik krav. SOkA Olomouc, fond DÚ Velká Bystrice, *Předávky fary*, i. č. 52, kart. 4. Krávy bývaly na faře ještě za první republiky.

dřeva ze svých lesů a přivarky piva, tedy jedno vědro z každé várky tršického kapitulního pivovaru.¹²⁵

Dalším důležitým beneficiálním příjmem byly štólové poplatky, nazvané tak podle úkonů, při nichž kněz nosil kolem krku štólu. Vybíraly se za křty, sňatky a pohřby, dříve v některých farnostech i za ohlášky snoubenců a uvedení šestinedělky. Vybírání poplatků za poslední pomazání a zpověď (tzv. zpovědní halěř) bylo církevními i světskými úřady potíráno. Až do dob Marie Terezie, která zavedla císařským patentem z 30. 5. 1750 všeobecné štólové taxy¹²⁶, byla výše štólových poplatků závislá na vůli faráře, ač biskupská konsistoř brojila proti příliš vysokým taxám. Výše příjmu ze štóly byla značně proměnlivá, jelikož počet církevních úkonů byl dán demografickým vývojem.

Postupem času stoupaly příjmy ze zbožných nadání (nadací, fundací), kterým je pro jejich obsáhlost věnována samostatná kapitola.

Zbytek farářových příjmů tvořily ostatní dávky, jako jsou třeba ofěry, malé dávky vybírané o svátcích.

Nejstarší popis ekonomické situace tršického benefícia z roku 1672 se nachází v matrice přerovského děkanátu.¹²⁷ Bilance, kterou uvádí penčický farář Šimon Svoboda, není příznivá. Kostel v Tršicích je zadlužen¹²⁸ a dluhy nelze splácet, jelikož jsou mnohé domy opuštěny, mnozí lidé příliš chudí na to, aby odváděli předepsané dávky, a ty zbylé k tomu nikdo nenutí. Odvádět se má od nepaměti 124 kop¹²⁹ rži a stejně ovsu, ale reálně se penčickému faráři z tršické farnosti dostává jen 102 kop od každého druhu obilí. Krom obilného desátku je ještě uvedena dávka 12 grošů a 2 libry vosku¹³⁰.

Dalším dokumentem tohoto druhu je soupis příjmů tršického benefícia, přiložený k německy psané žádosti farníků z roku 1676 na olomouckou metropolitní kapitolu (viz kapitola o obnovení duchovní správy). Jeho hlavním účelem však bylo přesvědčit kapitolu o tom, že tršické obročí bez potíží užívá vlastního faráře, tedy mohou být některé údaje oproti skutečnosti poupraveny. Krom 119 kop 30 snopů rži a stejného množství ovsu zahrnuje

---

¹²⁵ Poté, co byly Tršice v roce 1526 povýšeny na městečko, získaly mimo jiné i právo vařit pivo. Někdy během 16. století tedy vznikl pivovar, jehož majitelem byla po odprodeji Tršic v roce 1568 olomoucká metropolitní kapitula. Pivo se v Tršicích přestalo vařit v roce 1884, kdy se z pivovaru stala sladovna. V té byl provoz zastaven během 1. světové války a stržena byla za první republiky, což je zdokumentováno v *Pamětní knize městečka Tršic*. Stávala poblíž rybníka u dnešní pily. Tršice. *Pivovary Olomouce a okolí - historie a současnost* [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné z: <http://www.pivovaryolomoucka.estranky.cz/clanky/trsice.html>

¹²⁶ Tento patent si však ještě platnost zcela nevyňucoval. Farníci dostali na výběr, zdali přistoupí na patentem určené taxy, či zůstanou u původních. Až později vstoupily v platnost povinné štólové taxy. PUMR., str. 220 – 227.

¹²⁷ Archivní fond přerovského děkanského úřadu, uložený v SOKA Přerov, je v současnosti nepřístupný, tudíž údaje, které obsahuje, budu čerpat z rukopisu Karla Stenzela, který s ním pracoval. Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

¹²⁸ Konkrétně dluh činil 3264 hřiven 15 grošů.

¹²⁹ Kopa činí 60 snopů.

¹³⁰ Moravská libra je 0,56 kg a česká libra 0,514 kg.

6 měřic rži a 6 měřic ovsa z Doloplaz, které odvádějí vymláčené obilí, celkově 14 zlatých 35 krejcarů na sv. Jana (24. července) za sýr a 15 zlatých na různých jiných dávkách. Štólové poplatky činí 18 krejcarů¹³¹ za křest a 1 zlatý za sňatek nebo pohřeb. Farská pole jsou dvě, jedno využívané o 2,5 měřících¹³² a jedno ležící ladem o 6 měřících. Navíc ještě vrchnost dává faře každý rok kus pole na konopí a zelí. Zmíněny jsou již i přívarky piva z kapitulního pivovaru.

Autorem dalšího soupisu, zaneseného v matrice velkobystřického děkanátu¹³³, je tršický farář Tobiáš Kresta. Venkov byl postupně dosídlen a 18. století znamenalo silný populační nárůst, což je znát i na výši desátku, který dosáhl 128 měřic a 28 snopů rži i ovsa. Mlýn Hambálek odvádí 1 měřici mouky. Rozrostly se i farské pozemky, pravděpodobně však šlo jen o vyjasnění dřívějších nároků. Přibyly dvě louky, jedna na Olešnici, druhá za farskou zahradou (tedy zhruba v místech dnešní restaurace Sklenářova stodola). Větší pole (na Zátěši, tedy dále od Tršic směrem na Lazníky) zůstává stále zpustlé (*desertum*), menší pole (u kaple sv. Kunhuty) je obděláváno a přibylo ještě jedno u Dolního mlýna o 1,5 měřici, k němuž přiléhá malá louka. Sepsány jsou po obnovení tršické školy také příjmy kantora, vyplácené obdobným způsobem jako v případě faráře, činící ročně v obilí 3 měřice 1 snop rži i ovsa a v penězích 26 zlatých 48 krejcarů.

Visitační zpráva faráře Drottnera z roku 1771¹³⁴ obsahuje prakticky stejné údaje. Významná je však pro do své doby nejdetailnější popis sakrálních staveb na území tršické farnosti. Píše se v ní také, že desátek není takový, jaký by měl být, neboť farníci neodvádějí obilí dostatečné kvality. Standartní kopa rži vynášela po vymláčení 3 měřice, ale z desátkového obilí pouze 1, 5 měřice.

Do roku 1804, kdy byl sepsán farní inventář s memorabilií¹³⁵, obsahující i soupis příjmů faráře, přibylo pole u Jezírek (dnes poblíž bývalého chmelařského výzkumného ústavu) a největší pole na Zátěši začalo být obděláváno. Na konci doby desátkové nabylo vlastní hospodaření tršické fary největšího rozsahu.

V roce 1820 došlo k přepočtu výše desátku, která se přizpůsobila novým poměrům, kdy již mělo zemědělství výrazně vyšší výnosy než v dobách, kdy se desátek v Tršicích vyměřoval. Poslední změna pak proběhla v roce 1840, kdy se na přání farníků část desátku začala vyplácet ve vymláčeném obilí.¹³⁶ Stále však nebylo dosaženo dostatečné kvality odevzdávaného desátku.

---

¹³¹ Do decimalizace v 2. polovině 19. století činil zlatý 60 krejcarů.

¹³² Měřice jako plošná jednotka (moravská 0, 22 ha) představuje měřici (moravská 70, 6 l) výsevu.

¹³³ SOKA Olomouc, fond DÚ Velká Bystřice, *Děkanská matrika*, i. č. 1, kart. 1.

¹³⁴ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

¹³⁵ SOKA Olomouc, fond FÚ Tršice, Inventář a memorabilia, i. č. 99, kart. 1.

¹³⁶ SOKA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Desátky – fase a vyvázání*, i. č. 117, kart. 5. Takto vyplácený desátek šlo lépe odměřit a dával méně prostoru konfliktům mezi farářem a farníky.

To bylo již na samém sklonku doby desátkové. Revoluce 1848 přinesla vyvázání ze všech poddanských povinností, včetně těch církevních, jichž byl desátek součástí (viz kapitola o farnosti v 19. století).

Tabulka 1: Výše obilného desátku tršického benefícia

Rok	Obilí
1672	204 kop
1676	239 kop
1756	256 kop 56 snopů
1771	257 kop 16 snopů
1804	258 kop 14 snopů
1835	393 kop 28 snopů

Nejstarší peněžní vyčíslení ekonomiky tršického benefícia, které ho může zařadit mezi ostatní obročí, pochází až z roku 1764. Příjem faráře činil v té době 399 zlatých 59 krejcarů, což znamená, že byly Tršice zhruba průměrným benefíciem své doby. Kanonická porce (základní příjem faráře) byla v této době stanovena na 300 zlatých, ačkoliv ne všude jí bylo dosaženo. Zejména v horských oblastech bývaly příjmy farářů velice nízké a mohly klesat až ke 100 zlatým, za které faráři nebyli schopni vyžít a zadlužovali se. Tršický kooperátor byl jako ve většině ostatních farností placen pouze garantovanými 150 zlatými¹³⁷. Takto nízký plat činil jeho pozici svízelnou (viz kapitola o kooperátorech).

Ačkoliv nerostla výše naturálních dávek, finanční hodnota beneficiálních příjmů vlivem inflace zdánlivě stoupala. Výnos obročí z roku 1789 obsahuje podrobné rozčlenění beneficiálních příjmů a výdajů. Celková bilance beneficiální ekonomiky byla v tomto roce kvůli drobným opravám na farní budově, které nehradil patron, záporná, ale toto číslo v žádném případě neznačí nutnost závažného zadlužování se faráře.

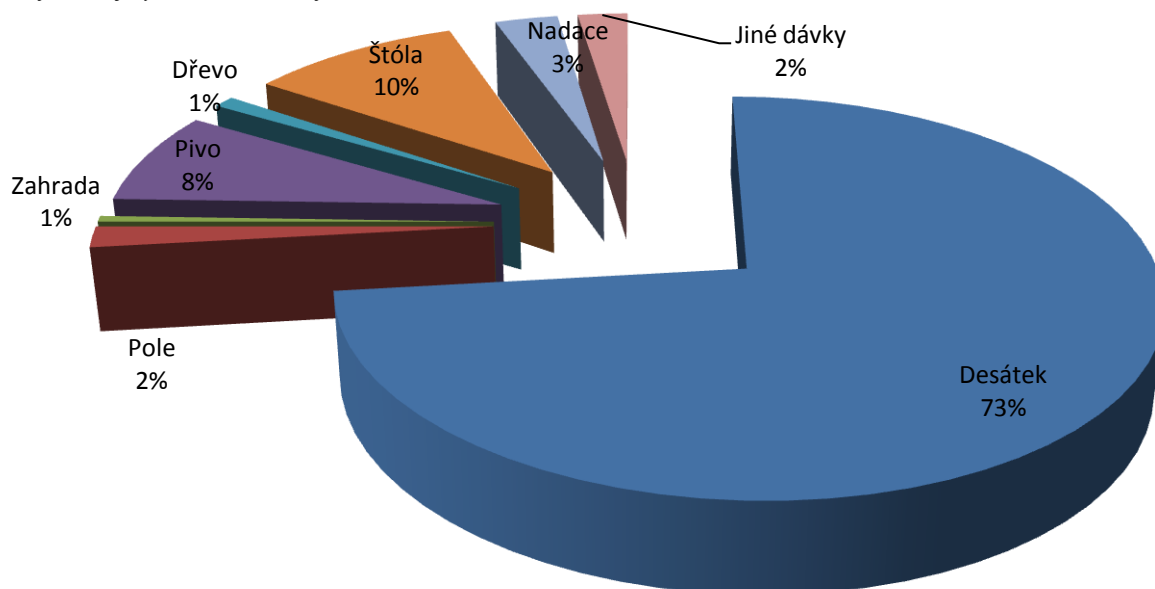
---

¹³⁷ Kooperátorům dlouhou dobu většinou nepřipadaly štólové poplatky za jimi vykonané duchovní úkony, ani příjmy z nadací, jejichž mše sloužili.

Tabulka 2: Příjmy tršického benefícia v roce 1789

Desátek	580 zl.
Pole	14 zl.
Zahrada	4 zl.
Pivo	63 zl.
Dřevo	8 zl.
Štola	80 zl.
Nadace	24 zl.
Jiné dávky	19 zl. 24 kr.
Celkem	792 zl. 24 kr.

Graf 1: Příjmy tršického benefícia v roce 1789

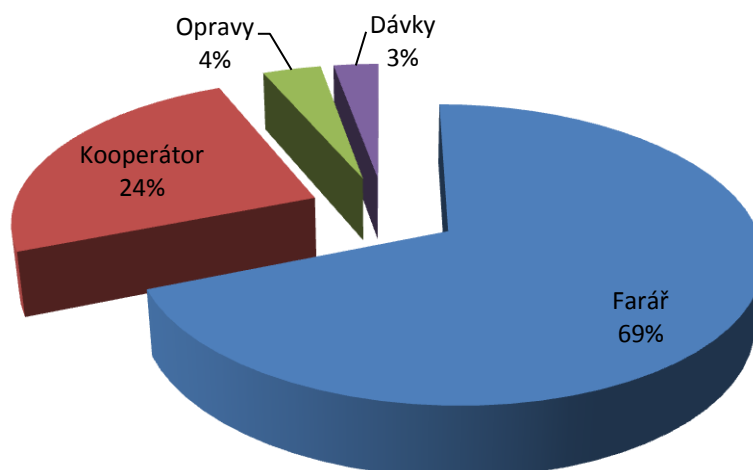

Tabulka 3: Výdaje tršického benefícia v roce 1789

Příjem faráře	561 zl. 27 kr.
Plat kooperátora	200 zl.
Opravy	30 zl.
Dávky církevním úřadům	23 zl. 3 kr.
Celkem	814 zl. 30 kr. ¹³⁸

¹³⁸ Vše k uvedeným peněžním vyčíslením farní ekonomiky: ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, kart. 2681.

Graf 2: Výdaje tršického benefícia v roce 1789

6.2 Zbožná nadání

V době pobělohorské se nejprve mezi šlechtou, později však i mezi venkovským obyvatelstvem rozšířil fenomén zakládání zbožných nadání (nadací, fundací). Jejich princip tkvěl v tom, že zakladatel fundace odkázal část svého jmění coby jistinu, která se stala součástí zádušního (kostelního) jmění a její každoroční úrok měl připadnout na konkrétní zbožný účel. Nejčastější byly mešní fundace, z jejichž výnosů se sloužily mše za duši jejich zakladatele. S rostoucí popularitou se stávaly fundační úroky důležitou složkou beneficiálních příjmů. Když pak byla za vlády Josefa II. zbožná nadání hromadně rušena, znamenalo to pro mnohá benefícia citelnou ztrátu. V 19. století však byly fundace opět hojně zakládány a v mnoha farnostech jejich počet dosáhl několika stovek, často dokonce bývalo slouženo i vícero fundačních mší denně.¹³⁹

Záznamy o zbožných nadáních v tršické farnosti před dobou josefínskou nejsou hojné a zdá se, že se tento fenomén oblasti příliš nedotkl. V aktech konsistoře se pouze vyskytují zmínky o zbožném nadání v podobě darování půdy farnosti z poloviny 17. století a dle visitační zprávy z roku 1771 měl tršický kostel pouhých 25 zlatých fundačního jmění z roku 1733¹⁴⁰. Nejstarší fundace po Josefu II. jsou založeny v roce 1795 a jejich počet narůstal, což se řešilo redukcemi některých mší a slučováním mší starších fundací do jedné se dvěma úmysly. Nejpopulárnější byly mešní fundace v tršické farnosti až v druhé polovině 19. století, tedy

¹³⁹ Fundace mešní. *Časopis katolického duchovenstva*. Praha, 1875, **16**(1), 62 - 63. V Dotazu na redakci časopisu, jak mají být rozděleny fundační úroky v případě, kdy většinu fundačních mší slouží kooperátoři, ačkoliv z nich pobírají jen velmi malé příjmy, je zmíněna blíže neurčená farnost pražské arcidiecéze, kde je ročně slouženo 454 fundačních mší.

¹⁴⁰ Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: *Farní obvod Tršický*.

v době desátkové nepředstavovaly výraznou součást beneficiálních příjmů.¹⁴¹ Později ale počet fundací rychle stoupal, tudíž před významnou redukcí v roce 1907 jich bylo 98 a ročně se sloužilo v průměru 187 fundačních mší¹⁴², které jen faráři vynášely 417 korun 69 haléřů, ačkoliv výnosy některých starších fundací byly vlivem inflace velice nízké. Všechny fundace byly v této době uloženy na státních obligacích s ročním výnosem 5 % neměnné jistiny. Mimo faráře z nich měli příjmy i další kostelní zaměstnanci (varhaník, kostelník, kalkant ministranti) a část výnosů připadala kostelu. Trend zakládání nových zbožných nadání však zhruba od doby této redukce ustával a kupříkladu mezi lety 1912 a 1925 nebyla založena žádná,¹⁴³ a v roce 1921 došlo k další masivní redukci. Poslední, v pořadí 133. fundace byla založena v roce 1948 s jistinou 1 hektaru polnosti. Z tohoto počtu byla jen dvě zbožná nadání dobročinná, nikoliv mešní.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Redukční tabulka o nadacích*, i. č. 32. Dle této tabulky z roku 1856 celkový roční fundační výnos představoval 59 zlatých 20 krejcarů, z čehož činil farářův příjem 32 zlatých 7 krejcarů. Pro srovnání: příjmy z desátků se těsně před zahájením jejich vyvazování v roce 1851 pohybovaly okolo 700 zlatých.

¹⁴² SOkA Olomouc, fond Farní úřad Tršice, *Soupis nadací*, i. č. 37. Některé fundace obnášely v dvouletých (*in biennio*), nebo tříletých (*in triennio*) cyklech různý počet mší v jednotlivých rocích. Mnohé také obsahovaly značný počet mší. Kupříkladu nadace Václava Malínka z Doloplaz, zemřelého v roce 1813, obnášela 11 tichých mší ročně.

¹⁴³ SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Kniha opisů nadačních listin I*, i. č. 29.

¹⁴⁴ Konkrétně šlo o nadaci faráře Františka Bulína († 1818), z jejíhož výnosu se nakupovaly učebnice náboženství chudým žákům tršické školy a o nadaci Petronily Hradilové ze Šternberka, jejíž výnosy připadaly chudým v tršickém chudobinském ústavu.

7 ZÁVĚR

Tato práce si dala za úkol zmapovat dějiny tršické farnosti od jejich nejasného počátku až po dostavění současného kostela v roce 1906 a zasadit kusé informace do dějinného kontextu.

Vytvořit takovýto popis se mi přes značné potíže s nedostatkem pramenů, který je způsoben zejména dvěma spáleními tršické fary cizími vojsky a nezachováním téměř žádných memorabilií a osobních dokumentů duchovních, zdařilo, ačkoliv mnoho z toho, co jsem původně zamýšlel v pramenech vybat, se v nich zkrátka nacházelo. Takto je kupříkladu pro skoupost zdrojů nemožné si vytvořit obraz tršické farnosti v 18. století.

Pro lokální dějiny je typický vysoký počet pramenů, uložených u jednotlivých rodin (často bez jejich vědomí) a velmi náročná orientace v těchto pramenech. Osobně jsem se při tvorbě práce setkal s tím, že existence některých archiválií, které jsou v soukromém držení, je obecně známa, ale nikdo neví, kde přesně se nacházejí. Tato práce může posloužit jako pomůcka při tvorbě drobných prací, vycházejících často právě z dokumentů v soukromém držení, kterým se věnuje vícero tršických obyvatel. Jeden výtisk tedy umístuji na dopolazskou faru a jeden do obecního muzea, v němž se hodlám dějinám oblasti nadále věnovat a ve spolupráci s ostatními obyvateli oblasti činnými v historiografii pokračovat v sepisování dějin farnosti až do současnosti.

Zde je ještě nutno podotknout jen to, že v dnešní době již post tršického faráře neexistuje a tršická farnost je administrována *excurrendo* z Doloplaz. Posledním knězem, který sídlil na tršické faře, byl Petr Tabach, který zemřel v roce 1989.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Seznam tršických farářů

1374 Raček

1539 Jan

1560, 1562 Šimon (katolický), Daniel (utrakvistický)

1600 Josef Mateřický (zřejmě také utrakvista)

1613 – 1619 Jan Tančík

1621 – 1634 fara zaniklá

1634 – 1676 fara neobsazena, spravována z Penčic

1676 – 1686 Jiří Ignác Beránek †

1686 – 1709 Jan Augustin Nebožitek

1709 – 1719 Jindřich Arnošt Halama, rytíř z Jičina

1719 – 1750 Martin Jiří Pluskal †

1750 – 1770 Tobiáš Kresta †

1770 – 1791 František Drottner †

1792 – 1806 Karel Fitzner

1806 – 1808 Šimon Jašek

1808 – 1819 František Bulín †

1819 – 1831 Antonín Juříček †

1831 – 1839 Šimon Smejkal †

1839 – 1860 Libor Čech †

1860 – 1875 František Chalupa

1875 – 1884 Jan Jindřich Daněcký †

1884 – 1892 Matěj Novák †

1893 – 1898 Jan Oth

1898 – 1912 Ferdinand Plachý †

1913 – 1930 Ferdinand Alexa

1930 – 1950 Ferdinand Jiříčný †

1950 – 1953 Alois Drábek

1953 – 1965 František Surala

1965 – 1989 Petr Tabach †

(† = prokazatelně zemřel během působení v Tršicích)

Příloha 2: Obce náležící tršické farnosti (1. polovina 19. století)

Tršice

Vacanovice

Lipňany

Doloplazy

Lazníčky

Výkleky (část)

Svrčov

Daskabát

Hostkovic

Zákřov

Příloha 3: Starý kostel zevnitř (Zdroj: Obecní muzeum Tršice)

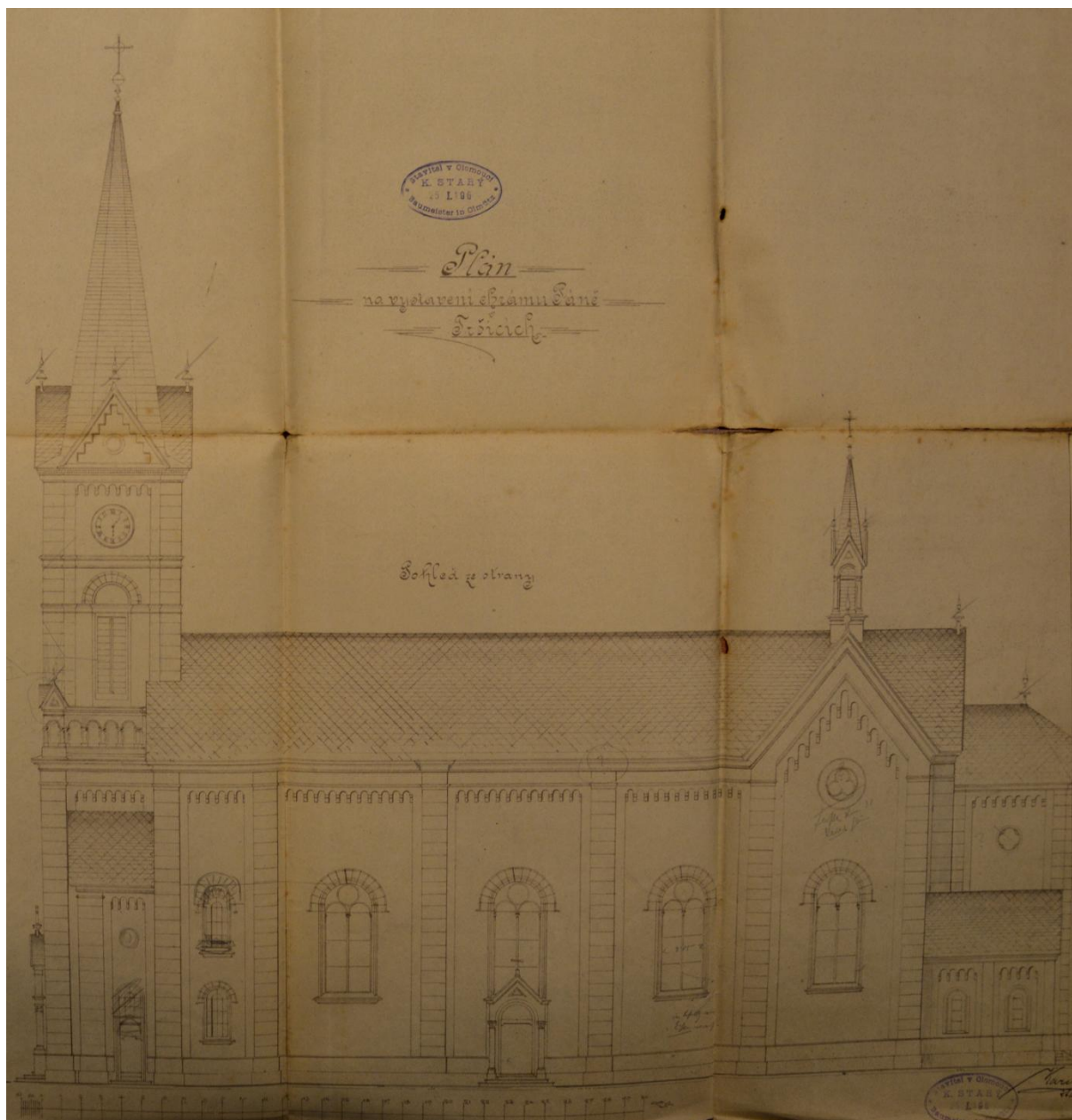

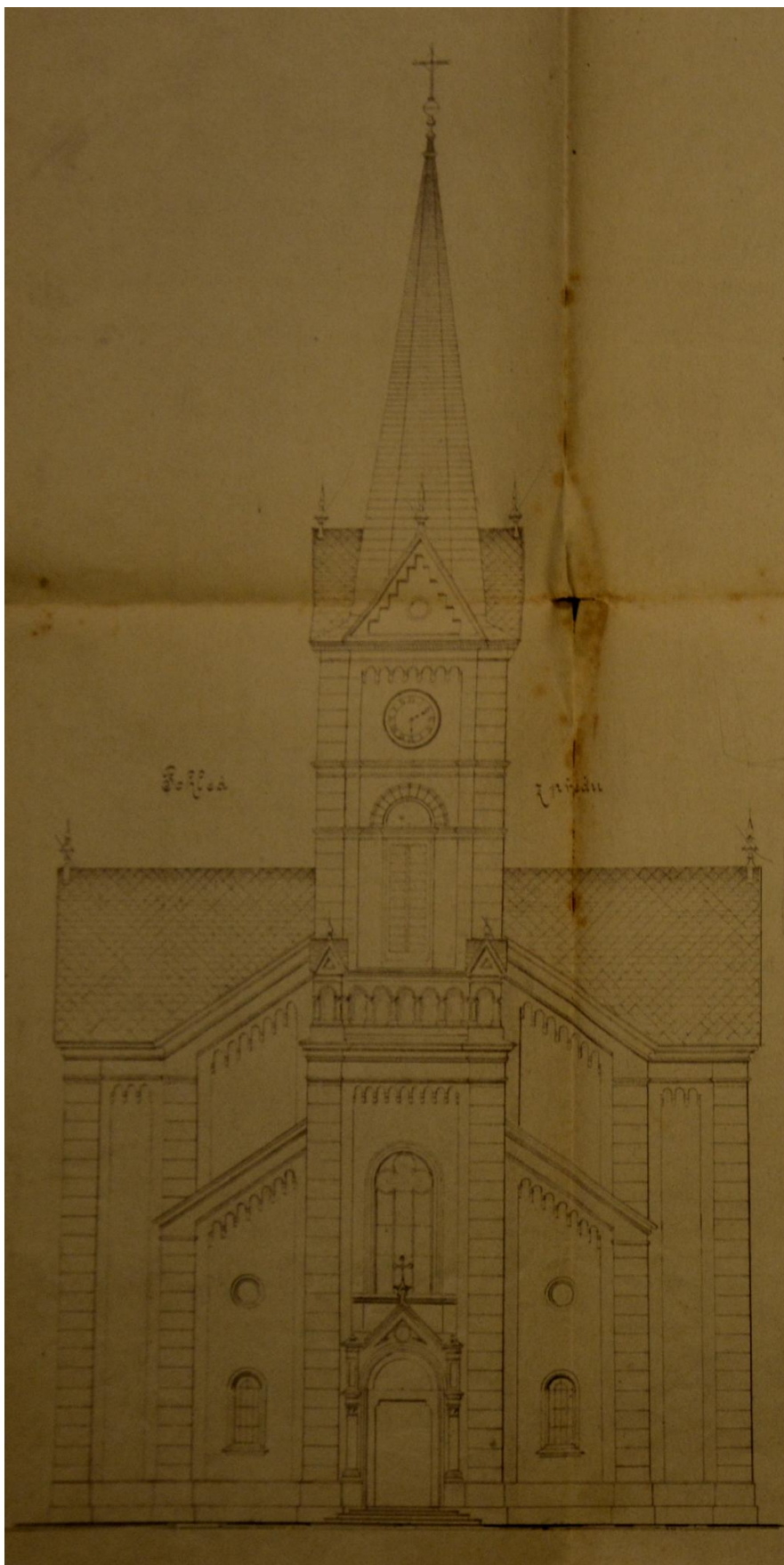
Příloha 4: Starý kostel z vnější (tamtéž)

Příloha 5: Návrh architekta Starého (Zdroj: SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, *Stavba, vybavení a opravy kostela, i. č. 99.*)

Příloha 6: Návrh architekta Starého (tamtéž)

Příloha 7: Návrh architekta Žáka (tamtéž)

Příloha 8: Návrh architekta Žáka (tamtéž)

Příloha č. 9: Návrh architekta Piskače (tamtéž)

ZDROJE

Prameny

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Hlavní účetní kniha kostela (s inventářem), i. č. 6.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Pokladní deník stavebního fondu, i. č. 21.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Redukční tabulka o nadacích, i. č. 32.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Soupis nadací, i. č. 37.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Pořad služeb Božích, i. č. 46.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Popis duší, i. č. 54 – 61.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Inventář a memorabilia, i. č. 99, kart. 1.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Hřbitov, i. č. 101, kart. 2.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Varhany, i. č. 104, kart. 2.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Faráři, i. č. 132, kart. 8.

SOkA Olomouc, fond FÚ Tršice, Kooperátoři, i. č. 133, kart. 8.

SOkA Olomouc, fond DÚ Velká Bystřice, Děkanská matrika, i. č. 1, kart. 1.

SOkA Olomouc, fond DÚ Velká Bystřice, Matrika kněží děkanátu, i. č. 2, kart. 1

SOkA Olomouc, fond Kostelní konkurenční výbor Tršice, Protokolní kniha, i. č. 1.

SOkA Olomouc, fond Kostelní konkurenční výbor Tršice, Stavební deník kostela, i. č. 2.

SOkA Olomouc, fond Archiv obce Tršice, Pamětní kniha obce Tršic, i. č. 76.

ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, Matrika přerovské farnosti, i. č. 7189.

ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, Matrika Tršické farnosti 1666 – 1708, i. č. 8284.

ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, Matrika Tršické farnosti 1708 - 1784, i. č. 8285.

ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, kart. 2681.

ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, kart. 3364.

ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, kart. 8309.

ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, i. č. 4234, kart. 484, fol. 1r.)

Za Opava, pobočka Olomouc, MCO, Dodatky II, poř. č. 191.

Obecní muzeum Tršice, Karel Stenzel: Farní obvod Tršický.

Dokumenty z pozůstalosti Marie Najmanové.

Literatura

BARTOŠ, Josef et al. *Tršice*. 1. vyd. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 1984. 166 s.,

BÉM, Mojmír. Archeologické nálezy a lokality na katastru obcí Tršice a Tršice-Zákřov. *Střední Morava*, 1999, 5(8). ISSN 1211-7889.

BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan a PROFANTOVÁ, Nad'a. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1999-2007. 19 sv., sv. 8. ISBN 80-7185-264

BRANDL, Vincenc, ed. *Libri citationum et sententiarum, seu, Knihy pŕihonné a nálezové. Tomus I*. Brunae: Sumptibus Deputationis March. Moraviae, 1872. viii, 445 s.

DENIS, Ernest. *Čechy po Bílé hoře*. První díl, I. Kniha: Vítězství církve. Překlad Jindřich Vančura. Druhé přehlédnuté vydání. Praha: F. Šimáček, 1911. vi., 327 s.

DENIS, Ernest. *Čechy po Bílé hoře. Druhý díl, II. Kniha: Revoluce a reakce*. Překlad Jindřich Vančura. Druhé přehlédnuté vydání. Praha: F. Šimáček, 1911. vi., 247 s.

DUDÍK, Beda. *Schweden in Böhmen und Mähren 1640-1650. Nach kaiserl. österreichischen und königl. schwedischen Quellen dargestellt und mit Unterstützungen der kais. Akad. der Wissenschaften*. Wien: Druck und Verlag von C. Gerold's Sohn, 1879. XIII, 443 s.

HOFMANN, Gustav. *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň: Státní oblastní archív, 1984. 100 s.

JONOVÁ, Jitka. Obsazování biskupských stolců v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. století na příkladu olomouckého arcibiskupství po rezignaci arcibiskupa Theodora Kohna. *Studia theologica*. 2012, 14(1).

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6.

KAMENÍČEK, František. *Zemské sněmy a sjezdy moravské: jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského [1526-1628]. Díl 3. a poslední.* Brno: Zemský výbor markrabství moravského, 1905. 912 s.

KOUDELA, Miroslav. *Švédové v Olomouci: (1642-1650).* 2., upr. a rozš. vyd. Olomouc: DANAL, 1995. 38 s., str. 15 - 31 ISBN 80-85973-00-6.

MAŇAS, Vladimír. Kněžské druhotiny na Petrově roku 1748. Brněnská kolegiální kapitula v průsečíku duchovní a světské sféry. In Červená, Radana. *Archivum amicus historici est.* Vyd. 1. Brno: Archiv města Brna, 2015. s. 384-394, 11 s. ISBN 978-80-86736-40-2.

MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 394, xx s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3698-3.

SEHNAL, Jiří. *Barokní varhanářství na Moravě. Díl 2., Varhany.* Vyd. 1. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2004. 293 s., [33] s. barev. obr. příl. Prameny k dějinám a kultuře Moravy; č. 10. ISBN 80-7275-052-6.

SLAVÍK, František Augustin. *Morava a její obvody ve Slezsku po třicetileté válce: Dějepisně-statistický pohled.* Telč: Emil Šolc, 1892. 256 s.

TICHÁK, Milan. *Vzpomínky na starou Olomouc.* V Olomouci: Votobia, 1997. 189 s. ISBN 80-7198-184-2.

VÁLKA, Zbyněk. *1758 - Olomouc a Prusové: hrdá pevnost Marie Terezie.* Olomouc: Votobia, 2001. 81 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-7198-477-9.

VOLNÝ, Řehoř Tomáš. *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. 1. Abt.: Olmützer Erzdiöcese, Bd. 5.* Brünn, 1863. 396 s.

VYCHODIL, Jan. *Vzpomínky na cyrillo-methodějský rok 1863: obraz života náboženského a národního k 1050letému jubileu příchodu sv. Cyrilla a Methoděje na Moravu.* 2.vyd. Velehrad: Methoděj Melichárek, 1913. 340 s.

ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. IV.* Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008. 413 s. ISBN 978-80-7266-284-5.

ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. VI.* Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2009. 333 s. ISBN 978-80-7266-323-1.

ZUBER, Rudolf. *Dějiny olomoucké arcidiecéze. Díl 4, Osudy moravské církve v 18. století: 1695-1777.* Vyd. 1. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987-2003. 2 sv., 602 s. ISBN 80-7266-156-6.